

Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman ”Suomi torjuu ihmiskauppaa” (2021 – 2023) toimeenpanoraportti

Tiivistelmä

Pääministeri Sanna Marinin hallitus sopi ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman valmistelusta. *Suomi torjuu ihmiskauppaa* –toimintaohjelma hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksensä 6.5.2021, ja sen toimeenpanokausi ulotettiin vuoden 2023 loppuun. Se perustui viiteen strategiseen tavoitteeseen ja 55 toimenpiteeseen.

Ohjelmalla pyrittiin edistämään ihmiskaupan ilmituloa, parantamaan uhrien asemaa ja tehostamaan rikosvastuun toteutumista. Ohjelmalla myös vahvistettiin ihmiskaupan vastaisen työn valtavirtaistamista osaksi laajempaa valtioneuvoston toimintaa sekä tiivistettiin yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Ohjelma satoi ihmiskaupan vastaisen työn kehittäminen tiiviisti selvitys- ja tutkimustoimintaan. Ohjelmalla myös vastattiin Suomen saamiin kansainvälisiin suosituksiin ihmiskaupan vastaisen työn tehostamisesta ja uhrien aseman parantamisesta.

Lähes kaikki toimenpiteet saatiin toteutettua vuoden 2023 loppuun mennessä suunnitellusti. Parin toimenpiteen toimeenpano jatkuu vuosina 2024 ja 2025 viivästyneen rahoituksen vuoksi. Ministeriöt ja alainen hallinto olivat sitoutuneet ohjelman toimeenpanoon, minkä seurauksena ihmiskaupan vastainen työ oli tehokasta ja vaikuttavaa.

Toimintaohjelman toimeenpanoon suunnattiin lopulta yhteensä noin 1,7 miljoonan rahoitus, minkä lisäksi kauden aikana poliisille, työsuojeluviranomaiselle ja Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmälle kohdennettiin henkilöresursseja ihmiskaupan ja työperäisen hyväksikäytön torjunnan tehostamiseksi ja uhrien avun saannin parantamiseksi. Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio vakiinnutettiin oikeusministeriöön, ja sille osoitettiin henkilöresurssit. Helsingin poliisilaitoksen ja Keskusrikospoliisin yhteyteen perustettiin valtakunnallinen ihmiskauppatutkintaryhmä ja ihmiskaupparikollisuuden tilannekuvaa kehitettiin systemaattisesti. Ohjelmakaudella perustettiin myös ihmiskaupparikoksiin erikoistuneiden syyttäjien verkosto.

Ohjelman puitteissa koulutettiin suuri joukko viranomaisia ja ammattilaisia, keskeisten viranomaisten ja muiden toimijoiden tietoisuutta ihmiskaupasta lisättiin ja osaamista vahvistettiin. Koulutustoimienpiteitä ja verkostoitumista oli huomattavan paljon, mikä toi toimijoita yhteen ja sitoutti ihmiskaupan vastaiseen työhön myös uusia toimijoita. Ihmiskaupan vastainen työ sisällytettiin esimerkiksi osaksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa, naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan vastaista työtä sekä tasa-arvon edistämistyötä. Lisäksi kaudella vahvistettiin ihmiskaupan tunnistamista esim. sote-palveluissa yhteistyössä järjestöjen kanssa sekä parannettiin yritysten ja julkisten hankkijoiden tietoisuutta ihmiskaupasta.

Ihmiskauppaa torjuttiin myös lainsäädäntömuutoksilla kuten lailla esitutkintalain muuttamisesta, joka laajensi videoitujen kuulustelujen käyttömahdollisuuksia oikeudenkäynneissä. Lisäksi ohjelmakaudella tehtiin tutkimus- ja selvitystyötä, mikä on vahvistanut ihmiskaupan vastaisten toimien tietopohjaa ja edistänyt ihmiskaupan vastaista käytännön työtä. Kauden aikana Suomi tiivisti myös kansainvälistä yhteistyötä ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi ja oli aloitteellinen mm. Pohjoismaiden ministerineuvoston yhteydessä toimivan koordinaattorityöryhmän ja poliisiverkoston perustamisessa.

Rapport om genomförandet av handlingsplanen mot människohandel "Finland bekämpar människohandel" (2021–2023)

Referat

Statsminister Sanna Marins regering beslutade att bereda en handlingsplan mot människohandel. Handlingsplanen *Finland bekämpar människohandel* godkändes som statsrådets principbeslut den 6 maj 2021 och den sträckte sig till utgången av 2023. Handlingsplanen delades upp i fem strategiska mål och 55 åtgärder.

Planens syfte var att främja uppdagandet av människohandel, förbättra offrens ställning och effektivisera straffansvaret. Genom planen integrerades också arbetet mot människohandel i statsrådets övriga verksamhet och samarbetet med civilsamhället effektiviserades. Planen kopplade utvecklandet av arbetet mot människohandel till statens utrednings- och forskningsverksamhet. Handlingsplanen utarbetades som en reaktion på internationella rekommendationer till Finland om att effektivisera arbetet mot människohandel och stärka de utsattas ställning.

Så gott som alla åtgärder var genomförda enligt planen vid utgången av 2023. Ett par åtgärder genomförs ännu 2024 och 2025 till följd av finansiering som fördröjts. Ministerierna och den underlydande förvaltningen har varit engagerade i genomförandet av handlingsplanen och arbetet har därmed varit effektivt och gett goda resultat.

Totalt riktades ca 1,7 miljoner euro till genomförandet av planen och utöver det har polisen, arbetarskyddsmyndigheterna och hjälpsystemet för människohandelsoffer fått personalresurser för att effektivisera sitt arbete mot människohandel och arbetsrelaterat utnyttjande och för att förbättra offrens tillgång till hjälp. Samordningen av arbetet mot människohandel inom statsrådet koncentrerades till justitieministeriet och samordningsarbetet tilldelades personalresurser. Vid Helsingfors polisinspektion och Centralkriminalpolisen inrättades en nationell utredningsgrupp för människohandel. Lägesbilden över brottsligheten kopplad till människohandel har utvecklats systematiskt. Under programperioden inrättades också ett nätverk av åklagare specialiserade på brott med anknytning till människohandel.

Inom ramen för handlingsprogrammet utbildades många myndigheter och en stor skara experter och den allmänna kunskapen om människohandel stärktes bland centrala myndigheter och aktörer. Planen gav upphov till en ansenlig mängd utbildning och nätverkande som förde samman olika aktörer och engagerade nya aktörer i arbetet. Arbetet mot människohandel har till exempel integrerats i bekämpandet av grå ekonomi och ekonomisk brottslighet, i arbetet mot våld mot kvinnor och barn samt i jämställdhetsarbetet. Under perioden stärktes kapaciteten att känna igen människohandel i till exempel social- och hälsovården i samarbete med organisationer. Kunskap om människohandel spreds även bland företag och dem som genomför offentlig upphandling.

Människohandel bekämpades också genom lagändringar, till exempel ändringen av förundersökningslagen som förbättrar möjligheterna att använda inspelade förhör i rättegångar. Under programperioden genomfördes forskning och utredningar som stärker kunskapsunderlaget och främjar det praktiska arbetet. Finland har därtill stärkt sitt internationella samarbete för att förebygga och bekämpa människohandel och har bland annat varit drivande vid inrättandet av en samordningsgrupp i samband med Nordiska ministerrådet och ett polisnätverk.

Action Plan against Trafficking in Human Beings "Finland fights human trafficking" (2021–2023) – Report on implementation

Abstract

The Government of Prime Minister Sanna Marin agreed on the preparation of an action plan against trafficking in human beings. The action plan, *Finland fights human trafficking*, was adopted as a government resolution on 6 May 2021, with an implementation period running until the end 2023. It is based on five strategic objectives and 55 actions.

The action plan aimed to promote the detection of trafficking in human beings, improve the position of victims and intensify the enforcement of criminal liability. It also sought to mainstream anti-trafficking work and make it a more integral part of the Government's activities and to enhance cooperation with civil society. The action plan established a strong link between the development of anti-trafficking work and the Government's analysis, assessment and research activities. In addition, it addressed international recommendations given to Finland concerning efforts to step up anti-trafficking action and improve the position of victims.

Almost all the action plan's measures were implemented as planned by the end of 2023. However, the implementation of a few measures will continue in 2024 and 2025 due to delayed funding. Ministries and agencies and bodies within their administrative branch were committed to implementing the action plan, resulting in efficient and effective anti-trafficking action.

In the end, the funding allocated to the implementation of the action plan totalled approximately EUR 1.7 million. In addition, the police, the occupational safety and health authorities and the assistance system for victims of human trafficking were allocated additional human resources during the implementation period to intensify the fight against human trafficking and labour exploitation and to improve victims' access to assistance. The Ministry of Justice was assigned the responsibility and the necessary human resources for coordinating anti-trafficking work within the Government. A national team investigating human trafficking crimes was created under the Helsinki Police Department and the National Bureau of Investigation, and situation awareness of trafficking in human beings was systematically developed. A network of prosecutors specialised in human trafficking cases was established during the implementation period.

Many authorities and professionals received training, and the awareness and competence of key authorities and other entities were strengthened as part of the action plan. The considerable amount of training measures and networking opportunities promoted anti-trafficking collaboration and engaged new entities. Work against trafficking in human beings was incorporated into efforts to tackle the grey economy and economic crime, to prevent violence against women and children and to promote gender equality. In addition, health and social service providers' capabilities to identify victims of human trafficking were improved in collaboration with the third sector, and companies' and public procurers' awareness of trafficking in human beings was raised.

Trafficking in human beings was also tackled through legislative amendments, such as the Act to amend the Criminal Investigation Act, which expanded the possibilities of using pre-recorded interviews in court proceedings. In addition, analysis, assessment and research was carried out during the implementation period. These activities reinforced the knowledge

base of anti-trafficking measures and promoted practical anti-trafficking work. Finland intensified international cooperation to prevent and combat trafficking in human beings and actively promoted the establishment of a coordination group and a police network under the Nordic Council of Ministers.

Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman ”Suomi torjuu ihmiskauppaa” (2021 – 2023) toimeenpanoraportti

Johdanto

Toimintaohjelman valmistelu

Valmistelua varten oikeusministeriö asetti 2.4.2020 poikkihallinnollisen työryhmän, jonka puheenjohtajaksi nimettiin valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori Venla Roth ja työryhmän sihteeriksi erityisasiantuntija Mia Luhtasaari oikeusministeriöstä. Työryhmän jäseniksi nimettiin edustajat ihmiskaupan vastaisen työn kannalta keskeisimmistä ministeriöistä, alaisesta hallinnosta sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoista. Ministeriöistä työryhmään nimettiin edustajat oikeusministeriöstä, sisäministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä sekä ulkoministeriöstä. Ministeriöiden alaisesta hallinnosta työryhmään nimettiin edustajat Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä, Poliisihallituksesta ja valtakunnansyyttäjän toimistosta. Työryhmään nimettiin lisäksi jäsenet Monika-Naiset liitosta, Pakolaisneuvonnasta, Pro-tukipisteestä, Rikosuhripäivystyksestä ja Euroopan kriminaalipolitiikan instituutista HEUNista. Kansallisena ihmiskaupparaportoijana toimivasta yhdenvertaisuusvaltuutetusta nimettiin työryhmään pysyvä asiantuntija.

Työryhmän tehtävänä oli:

- 1) valmistella ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman painopistealueet;
- 2) suunnitella ja toteuttaa työpajoja, jotka tukevat toimintaohjelman valmistelua;
- 3) ottaa huomioon toimintaohjelman valmistelussa muut käynnissä olevat hankkeet, Eduskunnan ponnet ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten Suomelle antamat suositukset;
- 4) laatia ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma kustannusvaikutuksineen ja sitä koskeva toimeenpanosuunnitelma;
- 5) seurata ja tukea toimintaohjelman toimeenpanoa sekä raportoida toimeenpanosta ohjausryhmälle;
- 6) raportoida työstään oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmälle; sekä
- 7) tehdä muut ohjausryhmän työryhmälle antamat tehtävät

Asettamispäätöksen mukaan työryhmä seuraa toimintaohjelman toimeenpanoa hallituskauden loppuun 30.4.2023. Seurantatyö päätettiin myöhemmin kuitenkin ulottaa koko ohjelma-kaudeksi eli vuoden 2023 loppuun saakka.

Työryhmän lisäksi oikeusministeriö asetti 5.5.2020 ohjausryhmän, joka tehtävänä oli seurata ja tarvittaessa ohjata hallitusohjelman ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevien kirjausten toteuttamista ja ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman valmistelua ja toimeenpanoa. Ohjausryhmän tehtävänä oli huolehtia tarvittavista virkamieslinjauksista, ml. mahdolliset kustannusvaikutukset ja lainsäädäntömuutokset, hankkeiden valmistelun etenemiseksi. Oikeusministeriön asettama ohjausryhmä toimi myös sosiaali- ja terveystieteiden ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön uudistamista varten asetetun työryhmän ohjausryhmänä. Tällä pyrittiin turvaamaan ihmiskaupan vastaisten toimien yhteensovittaminen eri hallinnonaloilla. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi oikeusministeriön kansliapäällikkö Pekka Timonen.

Työryhmä aloitti toimintaohjelman valmistelun kartoittamalla ihmiskaupan vastaisen työn nykytilaa. Keskusteluissa pyrittiin hahmottamaan työn keskeisimmät haasteet, joiden ratkaisemiseksi uutta toimintaohjelmaa tarvittiin. Keskusteluissa otettiin huomioon muut käynnissä olevat hankkeet, joilla on liittymäkohtia ihmiskaupan vastaiseen työhön. Sen lisäksi, että toimintaohjelman valmistelussa pyrittiin vastaamaan kansallisiin haasteisiin, oli valmistelussa tavoitteena täytäntöönpanna kansainvälisten ihmisoikeussopimusten sopimusvalvontaelinten antamat suositukset ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta. Toimintaohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden lähtökohtana oli se, että niiden on oltava syrjimättömiä, ja niiden toimeenpanossa oli edistettävä sukupuolten tasa-arvoa ja sukupuolen moninaisuuden tunnistavaa näkökulmaa sekä otettava huomioon lapsen oikeudet, lapsen edun ensisijaisuus ja lapsen oikeus erityiseen suojeluun.

1.2 Toimintaohjelman toimeenpano ja sen seuranta

Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman toimeenpano alkoi heti ohjelman julkaisemisen jälkeen, ja lähes kaikki toimenpiteet saatiin toteutettua vuoden 2023 loppuun mennessä.

Ohjelmaan sisältyy 55 toimenpidettä, jotka on ryhmitelty seuraavien otsikoiden alle:

Ihmiskaupan uhrit tavoitetaan ja tunnistetaan, hyväksikäyttö tulee viranomaisten tietoon

Ihmiskaupan uhrit saavat tarvitsemansa avun ja tuen

Ihmiskaupparikoksissa rikosvastuu toteutuu

Ihmiskauppaa torjutaan yhdessä ja laaja-alaisesti

Ihmiskaupan vastaista työtä kehitetään tietopohjaisesti

Alla on kuvattu näiden otsikoiden alla alatavoitteiden toteutuminen.

Toimenpiteet on kirjattu ohjelmaan siten, että jokaisen toimenpiteen kohdalla kerrotaan toimenpiteen toteuttamisesta vastuussa oleva taho tai tahot. Vastuutahon jälkeen kerrotaan toimenpiteen toteuttamisen kustannukset ja toteuttamisen suunniteltu ajankohta.

Ihmiskaupan vastaisen työn poikkihallinnollisen työryhmän tehtävänä oli seurata ohjelman toimeenpanoa. Työryhmä kokoontui säännöllisesti ohjelman julkaisemisen jälkeen, ja ohjel-

man toimeenpanoa seurattiin jokaisessa kokouksessa. Seurannassa hyödynnettiin taulukkoa, johon kirjattiin kaikki ohjelman toimenpiteet ja niiden eteneminen. Lisäksi toimeenpanoa seurattiin erikseen vastuutahojen kanssa toimenpidekokonaisuuksittain, mikä edisti toimenpiteiden tehokasta toimeenpanoa.

Ohjelman toimeenpanosta raportoitiin oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmälle. Tässä raportissa käydään läpi torjuntaohjelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteutumisen tilanne marraskuun lopussa 2023. Suurin osa toimenpiteistä on toteutettu suunnitellusti. Toimenpiteiden 15. ja 55. toimeenpano jatkuu vuosina 2024 ja 2025 viivästyneen rahoituksen vuoksi.

2 Toimenpiteiden toteutuminen

Tässä luvussa käydään läpi kaikki ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman 2021–2023 sisältävät toimenpidekokonaisuudet ja yksittäisten toimenpiteiden toteutuminen. Kokonaisuutena tarkasteltuna ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman toimeenpano on edennyt hyvin.

2.1 Ihmiskaupan uhrit tavoitetaan ja tunnistetaan, hyväksikäyttö tulee viranomaisten tietoon

Torjuntaohjelmaan sisällytettiin useita toimenpiteitä, joilla pyrittiin siihen, että ihmiskaupan uhrit tavoitetaan ja tunnistetaan, ja hyväksikäyttö tulee viranomaisten tietoon.

Niillä myös vastattiin YK:n sopimusvalvontaelinten Suomelle antamiin suosituksiin ihmiskaupan uhrien tunnistettavuuden sekä siihen liittyvän koulutuksen ja tietoisuuden lisäämisestä. Euroopan neuvoston Ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvovan itsenäisen ja riippumattoman ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmän (GRETA) Suomelle antamat suositukset sisältävät yksityiskohtaisia suosituksia ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta sekä heidän erityistarpeiden huomioimisesta.

Osana toimintaohjelmaa purettiin esteitä ihmiskaupan ilmitulolle kehittämällä lainsäädäntöä ja viranomaiskäytäntöjä. Tavoitteena oli, että uhrit kokevat realistisena ja itselleen turvallisen vaihtoehdon hakeutua viranomaisavun piiriin, hakea oleskelulupaa ja tehdä rikosilmoitus kokemastaan hyväksikäytöstä. Tavoitteena oli, että haavoittuvassa asemassa oleva ihmiskaupan uhri pystyisi esimerkiksi asioimaan viranomaisten luona ilman pelkoa välittömästä maasta poistamisesta.

Suomi kehitti viranomaistoimintaansa kohti proaktiivista ihmiskaupan uhrien tavoittamista ja tunnistamista. Tavoitteena oli, että ihmiskaupan vastaisen työn kannalta keskeiset viranomaiset tuntevat ihmiskauppailmiön peruspiirteet sekä osaavat puuttua siihen ja ohjata uhrit tarvittaessa avun piiriin. Keskeisten viranomaisten ja muiden toimijoiden tietoisuutta ihmiskaupasta lisättiin ja osaamista vahvistettiin.

Ihmiskaupan uhrien tavoittamisessa ja tunnistamisessa nähtiin parannettavaa erityisesti heikossa asemassa olevien ihmisryhmien osalta. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevia ihmiskaupan uhreja on muun muassa seuraavissa ihmisryhmissä: seksiä myyvät ihmiset, päihderiippuvaiset, asunnottomat, sijaishuolto paikastaan luvattomasti poistuneet lapset ja

nuoret sekä ilman oleskeluoikeutta maassa olevat. Haavoittuvassa asemassa olevien ihmiskaupan uhrien tavoittamisessa tai tunnistamisessa kuntien viranomaiset nähtiin erityisen tärkeässä asemassa. Kuntien viranomaisten sekä tavoitettavaa ja etsivää työtä tekevien kansalaisjärjestöjen välistä yhteistyötä sekä lasten ja nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten tietoisuutta ihmiskaupasta parannettiin.

Suomi kehitti myös muita kuin esitutkintaan tai rikosprosessiin liittyviä keinoja puuttua hyväksikäyttötapauksiin ja estää tilanteiden jatkuminen. Keinot liittyvät esimerkiksi hallinnollisiin sanktioihin ja muihin hyväksikäyttäjiin kohdistuviin seuraamuksiin, huomioiden tarvittavat ne bis in idem -kysymykset. Tämä edellyttää tiivistä moniviranomaisyhteistyötä ja ajantasaista tiedonvaihtoa viranomaisten välillä. Myös lainsäädäntömuutostarpeita selvitettiin.

Ihmiskauppa on jatkuvasti muuntuva ilmiö, joka saa uusia ilmenemismuotoja ja -tapoja. Suomi seuraa aktiivisesti ihmiskauppailmiön kehitystä ja varautuu uusien tai toistaiseksi erityisen vähän ilmi tulleiden ihmiskaupan muotojen torjumiseen. Tällaisia huonosti tunnettuja ja tunnistettuja ihmiskaupan muotoja, joita kuitenkin monissa muissa Euroopan maissa tiedetään esiintyvän, ovat esimerkiksi hyväksikäyttö rikollisessa toiminnassa tai hyväksikäyttö taloudellisten etuuksien saamiseksi (ns. benefit fraud).

- 1. Vahvistetaan ulkomaisen työvoiman valvonnan resursseja ja kehitetään valvontaa työperäisen hyväksikäytön tunnistamiseksi ja ilmitulon edistämiseksi. Erityisenä tavoitteena on tunnistaa ja havaita vakavaa hyväksikäyttöä, johon liittyy vähimmäistyoehojen rikkomista. Varmistetaan tulkkauksen käyttö viranomaisaloitteisilla työsuojelutarkastuksilla ja asiakastilanteissa aina, kun se on tarpeen työperäisen hyväksikäytön tunnistamiseksi ja ilmitulon edistämiseksi. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö (työsuojelu). Aikataulu 2021–2023**

Työsuojelun valvonnan pysyvät lisäresurssit on saatu käyttöön (n. 13 htv) ja niiden käytön raportoinnista on sovittu työsuojelun vastuualueiden johtajien kanssa elokuussa 2021. Vuosiraportoinnissa tehdään erilliselvitys ulkomaisen työvoiman valvonnasta. Tulkkausta käytetään aina tarpeen vaatiessa, ja asia on huomioitu myös koulutuksessa.

- 2. Parannetaan tiedonvaihtoa viranomaisten välillä sekä selvitetään tiedonantoja saantioikeuksia koskevien säännösten toimivuutta. Samalla parannetaan työsuojelutarkastusten tiedonvaihdon oikea-aikaisuutta työsuojeluviranomaisen, TE-toimistojen sekä Maahanmuuttoviraston kesken. Asiaa edistetään myös talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelmaan sisältyvässä moniviranomaisyhteistyöhankkeessa. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö (työsuojelu). Aikataulu 2021–2023**

Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettua lakia (2006/44) on muutettu ja 5.11.2021 voimaan tulleen lain 4 b §:n mukaan työsuojeluviranomaisella on oikeus saada pykälässä mainituilta viranomaisilta ja muilta julkista

tehtävää harjoittavilta toimijoilta salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä välttämättömiä tietoja valvonnan kohdentamiseksi tai yksittäisessä valvontatapauksessa tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) ja työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisen sekä työolosuhteiden ja ulkomaalaisen työvoiman käytön valvomiseksi.

Viranomaisyhteistyöhön liittyvää tiedonvaihtoa ja yhteistyömalleja on kehitetty harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaan sisältyvässä moniviranomaisyhteistyöhankkeessa, jonka loppuraportti annetaan vuoden 2024 alussa. Hanketta on tarkoitus jatkaa siten, että se keskittyisi jatkossa erityisesti työvoiman hyväksikäytön torjuntaan.

3. Selvitetään mahdollisten ihmiskaupan uhrien asumisolosuhteiden viranomaisvalvontatoimivaltuudet ja viranomaistoimintojen rajanpinnat. Arvioidaan kehittämistarpeet ja jatkotoimenpiteet tämän jälkeen. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö (työsuoja). Aikataulu 2021

Asiaa selvittänyt ulkomaalaisten työntekijöiden asumisolosuhteiden seurannan ja valvonnan kehittämistyöryhmä on antanut loppuraporttinsa 16.6.2022. Työryhmän tavoitteena on ollut etsiä keinoja väärinkäytöksiä ehkäisemiseksi ulkomaalaisten työntekijöiden majoittamisessa. Työryhmä tarkensi tähän ilmiöön liittyvää tilannekuvaa sekä tunnisti keskeisimpiä kehittämis- ja jatkotoimenpidetarpeita.

Työryhmän keskeisinä havaintoina oli, että majoittamiseen liittyvät väärinkäytökset ovat usein osa ihmiskaupparikosta, majoitusolosuhteiden ennakkovalvontaa tai tilojen hyväksymismenettelyä ei ole, tilapäisen majoittumisen vähimmäisvaatimukset ovat määrittelemättä, edulliseen asumiseen soveltuvia asuntoja ei ole riittävästi, työntekijöiden kanssa voi asua myös muuta perhettä, kotirauhan suoja rajaa asumiseen käytettävien tilojen valvontaa vain välttämättömään, ulkomaalaiset työntekijät eivät tunne oikeuksiaan tai uskalla käyttää niitä, viranomaisten tietojenvaihdossa ja yhteistyössä on kehitettävää ja pieni kiinnijäämisen riski mahdollistaa väärinkäytöksiä.

Työryhmän tunnisti mahdollisuuksia tehostaa toimintaa jo olemassa olevan lainsäädännön perusteella, mutta samalla työryhmä tunnisti tarpeita uusiin avauksiin toiminnassa.

Ulkomaalaisten työntekijöiden asumiseen ja majoittamiseen liittyvien väärinkäytösten ehkäisemiseksi työryhmä esitti jatkotoimenpiteitä. Työryhmä piti tärkeänä, että viranomaisten välistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa lisätään. Työryhmä esitti valtakunnallista koordinaatiota ja alueellisia moniviranomaisyhteistyöryhmiä viranomaisten välisen yhteistyön parantamiseksi. Työryhmä esitti ihmiskauppaan ja työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvää ohjeistusta ja koulutusta työnantajille ja viranomaisille. Myös ulkomaalaiset työntekijät tarvitsevat lisää tietoa ja ohjeistusta. Lisäksi työryhmä nosti esille

asuntopolitiikan kytkemisen nykyistä vahvemmin työperäiseen maahanmuuttoon, jotta kohtuuhintaisten asuntojen määrä ja työvoiman tarve vastaisivat toisiaan.

Työryhmä teki 12 toimenpide-ehdotusta. Ehdotukset liittyvät mm. lainsäädännön tarkistamiseen, asuntopolitiikan kehittämiseen, ohjeistuksien ja oppaiden päivittämiseen ja koulutuksen järjestämiseen, valvonnan kehittämiseen ja työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan laajempaan huomioimiseen.

- 4. Selvitetään työsuojeluhallinnon ja muiden viranomaisten toimintamahdollisuudet tarkastaa kotirauhan piirissä tapahtuvaa työntekoa. Arvioidaan kehittämistarpeet ja jatkotoimenpiteet tämän perusteella. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö (työsuojelu). Aikataulu 2021–2022**

Syyskuussa 2021 valmistui lainsäädäntöselvitys: kotirauhan piirissä tehtävä työ, työturvallisuus sekä valvonta. Jatkotoimenpiteitä ei ole valmisteilla.

- 5. Kehitetään ja päivitetään työsuojeluviranomaisen työperäistä ihmiskauppaa koskevaa verkkokoulutusaineistoa siten, että se soveltuu myös muiden viranomaisten käyttöön. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö (työsuojelu). Aikataulu 2021–2022, rahoitus STM 10000 eur**

Valtionhallinnolle suunnatun ihmiskaupan torjunnan verkkokurssin toteutti HAUS kehittämiskeskus Oy. [Verkkokurssi](#) on julkaistu valtionhallinnon eOppivassa. AVI tiedottaa asiasta omassa organisaatiossa (AVI ja STM) ja välittää tietoa sidosryhmien ja koulutuksen viranomaisverkoston kautta eteenpäin.

Työsuojelulle kohdentuva jatkokurssi on valmisteilla.

- 6. Kehitetään proaktiivisia keinoja parantaa haavoittuvassa asemassa olevien hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhrien tavoittamista ja tunnistamista. Ilmituloa edistävällä hankkeella pyritään ehkäisemään ja torjumaan erityisesti työperäistä hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa. Vastuutaho: työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaation kanssa. Aikataulu 2021–2023, rahoitus TEM 300000 euroa**

TEM on rahoittanut kolmena vuotena (2021-2023) Rikosuhripäivystyksen toteuttaman kausityöpuhelimen. Yhteensä kausityöpuhelimen rahoitus on ollut 69 000 euroa. Palvelu on tarkoitettu erityisesti ulkomaalaisille työntekijöille, jotka epäilevät tullessaan hyväksikäytetyiksi. Neuvoja annetaan esimerkiksi lainmukaisista työehdoista kuten työajoista ja palkkauksesta, asumis- ja hygieniaolosuhteista sekä käytettävissä olevista oikeusturvakeinoista. Asia voidaan myös ohjata viranomaiselle selvitettäväksi, mikäli yhteyttä ottava työntekijä antaa siihen luvan.

Laajempi hanke jäi toteuttamatta.

7. Järjestetään koulutusta ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi ja aseman parantamiseksi (mm. rikollisessa toiminnassa hyväksikäytön tunnistamisesta) esitutkinta- ja oikeusviranomaisille sekä rikosseuraamusalan henkilöstölle. Varmistetaan, että poliisin ja rikosseuraamusalan perus- ja täydennyskoulutukseen sisältyy tietoa ihmiskaupasta ja rikollisessa toiminnassa hyväksikäytöstä ihmiskaupan muotona. Vastuutaho: oikeusministeriö, Rikosseuraamuslaitos, Poliisihallitus, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Aikataulu 2021–2023

Rikosseuraamusalalle suunnattu ihmiskauppakoulutus on julkaistu 2021 Laurea AMK:n avoimena verkkokurssina. Sisällön on tehnyt auttamisjärjestelmä ja yhteistyötä on tehty Laurean ja valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattorin kanssa.

Rikosseuraamusalalla koulutuskokonaisuus on ollut koulutussuunnitelmassa jo syksystä 2021 lähtien.

Auttamisjärjestelmä on antanut suoraan koulutusta tiiviimpänä kokonaisuutena esimerkiksi Oulun vankilan henkilökunnalle.

Auttamisjärjestelmä on ollut mukana myös oikeusministeriön julkisille oikeusavustajille järjestämissä koulutuspäivissä.

Sisäministeriö on saanut Poliisiammattikorkeakoululta (PolAmk) ja raja- ja merivartiokoululta selvityksen ihmiskauppaa koskevan koulutuksen tilanteesta. Selvitys on valmistunut 1/2022. Koulutussisältö perustuu osaksi PolAmkin ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän yhteistyössä tekemään koulutuspakettiin. Näitä on edelleen kehitetty ja sisällytetty PolAmkin uuteen opetussuunnitelmaan, joka on otettu käyttöön elokuussa 2023 ja joka entistä enemmän kytkeytyy työelämälähtöisiin tapauksiin. Poliisihallitus (Poha) ja PolAmk suunnittelevat täydennyskoulutusten tehostamista muun muassa standardisoimalla laitoksilla annettavaa rikostorjuntakoulutusta, ja tässä prosessissa otetaan erityisesti huomioon rikostutkinnan laatu ja erityisen haavoittuvassa asemassa olevat uhrin.

Vuoden 2022 alussa otettiin käyttöön kaikille poliiseille pakollinen verkkokurssi ulkomaalaisvalvonnasta, jossa yhtenä painopisteenä on ihmiskaupan tunnistaminen.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmassa (2020-2023) on hanke ylimääräisen ihmiskauppakoulutuksen järjestämiseksi näissä tehtävissä oleville tutkinnanjohtajille, ryhmänjohtajille ja tutkijoille. PolAmk järjestää koulutuksen 14.-16.2.2024. Koulutuksen järjestämisessä hyödynnetään mahdollisimman paljon sitä tietotaitoa, joka on syntynyt ihmiskaupan vastaiseen toimintaohjelmaan perustuvan ihmiskauppatutkinnan mallintamishankkeen yhteydessä. Tällä hetkellä ei

ole vielä tietoa siitä, minkälaisia osallistumismahdollisuuksia yhteistyöviranomaisille on koulutukseen. Asia on selvityksessä.

Poliisin ihmiskauppatorjunnan asiantuntijaverkoston kautta järjestetään myös koulutusta. Verkoston alkuperäinen tarkoitus oli nimenomaan tietotaidon kartuttaminen, mutta Helsingin poliisilaitoksen yhteyteen perustetun valtakunnallisen ihmiskauppaturkintaryhmän myötä verkosto toimii myös operatiivisena linkkinä ryhmän ja poliisiksiyöksiköiden välillä.

Rajavartiolaitos on kehittänyt omaa sisäistä koulutustaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden osalta, kuten alaikäisten lasten matkustaessa ilman vanhempia. Ihmiskauppa-asiat on huomioitu tässä yhtenä osana.

Syyttäjälaitos itse kouluttaa vuosittain syyttäjiä ihmiskaupasta. Koulutukseen on osallistunut myös ihmiskauppa-asioita hoitavia poliiseja ja muita sidosryhmien edustajia. Syyttäjälaitos on selvittänyt mahdollisuutta osallistaa syyttäjiä poliisin koulutukseen, ja tämä vaikuttaisi toteutuvan. Syyttäjälaitoksessa toivottaisiin aktiivisempaa yhteydenpitoa yhteisviranomaiskoulutuksiin liittyen esimerkiksi yhteisellä koulutussuunnittelulla. Lisää tietoa muiden viranomaisten järjestämistä koulutuksista toivottaisiin keskitetyksi toimitettavaksi Syyttäjälaitoksen koulutuksen kautta.

8. Tehdään siviili-ilmailussa toimivien viranomaisten ja toiminnan harjoittajien kesken yhteistyötä ihmiskaupan tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi. Tätä varten kehitetään raportointi- ja hälytysjärjestelmiä epäiltyjen ihmiskauppatapausten saattamiseksi välittömästi toimivaltaisten viranomaisten tietoon. Vastuutaho: Traficom, liikenne- ja viestintäministeriö, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, Poliisihallitus, Rajavartiolaitos. Aikataulu 2021–2023

Keskustelua on käyty yhteistyössä vastuutahojen kesken. Poliisin ja Rajavartiolaitoksen välillä oleva yhteistyösopimus on tehty Rajavartiolaitoksen esikunnan ja Poliisihallituksen välillä, mutta siinä ei ole suoraan määritelty tätä asiaa. Rikostorjunnan kautta voidaan kuitenkin kattaa myös ihmiskauppatapaukset.

Yhteistyössä poliisin ja Rajavartiolaitoksen välillä ei ole käytännössä havaittu merkittäviä ongelmia tietojenvaihdon suhteen.

Asiaa pidetään esillä eri ilmailufoorumeilla ja sitä kautta lisätään tietoisuutta raportointi- ja hälytysjärjestelmistä.

Helsinki-Vantaalla on turvavalvomo, johon voidaan ottaa yhteys, jos tilanne on harmaalla alueella. Sen lisäksi toiminnanharjoittajilla on omat yhdyshenkilönsä tällaisia tilanteita varten, jotka voivat ottaa yhteyttä operaatiokeskukseen.

Menettelyistä on keskusteltu auttamisjärjestelmän kanssa.

9. Kehitetään ilmailun parissa työskenteleville toimijoille koulutusmateriaalia ihmiskaupan tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi. Työ tehdään poikkihallinnollisesti ja olemassa olevia resursseja hyödyntäen. Materiaalia voidaan hyödyntää muissakin liikennemuodoissa. Vastuutaho: Traficom, liikenne- ja viestintäministeriö, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, Poliisihallitus, Rajavartiolaitos. Aikataulu 2021–2023

Traficom on toteuttanut yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa tietoisuuskoulutuksen ilmailun parissa työskenteleville toimijoille ihmiskaupan tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi. Koulutus koostuu sekä erityisesti lentoasemaympäristölle ominaisista ihmiskauppaan liittyvistä osista että AVI:n tuottamasta Ihmiskauppa Suomessa –koulutuksesta. Koulutus on julkaistu Traficomien sivuilla.

Work Help Finland -mobiilisovellus on tarkoitettu Suomeen tuleville ja Suomessa oleville ulkomaisille työntekijöille. Sovelluksesta saa tietoa oikeuksista ja velvollisuuksista työntekijänä Suomessa. Sovelluksen kautta löytyy myös keskeisimmät avun tarjoajat. Work Help Finland –sovellukseen liittyen perustettiin erillinen viestintähankke (toteutus 2023).

Hankkeen aikana tuotettiin erilaista materiaalia, jota eri viranomaiset voivat hyödyntää viestiessään työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnasta. Hankkeen yhteydessä perustettiin myös viestinnän yhteistyöverkosto, jossa myös Traficomilla oli edustus. Viestintähankkeen perusajatus oli tuottaa materiaalia ja saada eri viranomaiset itse viestimään asiasta. Viestintähankkeen yhteydessä toteutettiin myös viestintää lentoaseman ja satamien sähköisen viestinnän alustoilla syksyllä 2023.

10. Kootaan olemassa olevan tiedon pohjalta tiivis tietopaketti ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä opetuksen tueksi. Vastuutahot: valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio ja Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa. Aikataulu 2021

Tietopaketti on valmistunut valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattorin johdolla, ja Opetushallituksessa selvitetään parhaita tapojen sen hyödyntämisessä opetuksen tukena. Tietopaketin tavoitteena on tarjota tietoa ja tukea, jota voidaan hyödyntää monipuolisin tavoin aina varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen, ikätaso huomioiden.

11. Määritellään Maahanmuuttoviraston sisäisessä ihmiskauppaohjeessa määräaikaisen ihmiskauppaperusteisen oleskeluluvan käsittelylle sisäinen käsittelyaikataavoite, josta voidaan poiketa vain perustellusta syystä. Tarkastellaan ihmiskaupan uhreille myönnettävien jatkuvien oleskelulupien soveltamiskäytäntöä

**sekä oikeuskäytäntöä, päivitetään aktiivisesti asiaan liittyvää maatietoa ja huomioidaan ratkaisutoiminnassa kansainväliset velvoitteet, perus -ja ihmisoi-
keusperusteinen lähestymistapa sekä uudelleen uhriksi joutumisen vaara. Val-
mistellaan viraston koulutussuunnitelma ihmiskauppakokonaisuudesta. Vas-
tuutaho: Maahanmuuttovirasto. Aikataulu 2021–2023**

Maahanmuuttoviraston (Migri) 17.12.2021 julkaistussa turvapaikkaohjeessa MIG-Dno-2021-750 on lisätty kiireellisiksi turvapaikkahakemuksiksi tapaukset, joissa ha-
kija on otettu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään tai hänellä on Suomessa vi-
reillä ihmiskauppaa koskeva esitutkinta tai oikeuskäsittely. Tällaiset hakemukset kä-
sitellään ja tutkinta toimitetaan kiireellisesti ennen muiden asioiden käsittelyä, poike-
ten pääsäännöstä käsitellä turvapaikkahakemukset vireilletulojärjestyksessä.

Käsittelyaikatavoite on kirjattuna 23.3.2021 lupa- ja kansalaisuusyksikön tulostavoit-
teessa 2021. Lupa ja kansalaisuusyksikön lisätavoitteena on ihmiskauppaperusteis-
en tilapäisen oleskeluluvan käsittelylle sisäinen käsittelyaikatavoite 4kk, josta voi-
daan poiketa vain perustellusta syystä. Käsittelyaikatavoite on keskeinen tavoite Mig-
rille. Tällä hetkellä selvitetään, miten turvapaikkaprosessissa olevien henkilöiden
kohdalla voitaisiin nopeuttaa määräaikaisen luvan myöntämistä silloin, kun edellytyk-
set henkilön kohdalla täyttyvät.

Ihmiskauppapäätöksiä sekä yksiköiden prosesseja koskevan laillisuusvalvonnan ke-
hittämistarpeiden huomioiminen on tunnistettu molempien yksiköiden lupaproses-
seissa sekä koulutustarpeissa. Johtoryhmässä on päätetty viraston sisäisen ihmis-
kauppaverkoston toiminnan aktivoimisesta. Tämä on käynnissä, ja siihen osallistuvat
ainakin viraston substanssiosastojen ihmiskauppa-asiantuntijat, oikeuspalveluiden
edustaja sekä auttamisjärjestelmän edustaja. Migri myös tukee tarvittaessa sisämi-
nisteriötä heidän jatkotoimenpiteitä koskevassa arvioinnissaan.

Yksiköt antoivat omat kehittämistoimenpiteensä tammikuussa 2022 perustuen ihmis-
kauppaa koskevan laillisuusvalvonnan tuloksiin. Yleisesti voi todeta, että tunnistetut
kehittämistarpeet huomioidaan hakemusten käsittelyssä sekä ohjeistus- ja koulutus-
tarpeita arvioitaessa.

Vuonna 2022 on julkaistu Migrin eOppivassa ihmiskaupasta perehdytyskoulutus. Pe-
rehdytyskoulutus on pakollinen kaikille Migrissä, ja se on tullut olla kaikilla suoritet-
tuna 2022 loppuun mennessä. Migrin eri yksiköiden tarpeisiin kohdistettuja syventä-
viä koulutuspaketteja pyritään myös tarkastelemaan.

Syksyllä 2023 lupa- ja kansalaisuusyksikössä on lisätty henkilöresursseja ihmiskau-
pan uhrien oleskelulupien (UuL 52 a §) käsittelyyn, sekä lisätty perehdytystä käsitte-
lijöille. Lisäksi Maahanmuuttoviraston mahdollisen ihmiskaupan uhrin oleskeluluvan
käsittelyä koskeva soveltamisohje (MIGDno-2020-255) on otettu päivitettäväksi. Päi-

vityksen yhteydessä Maahanmuuttovirasto on yhdessä Poliisihallituksen kanssa tarkastellut keskinäistä yhteistyötään koskevaa ohjeistusta, jotta oleskelulupien käsittely saadaan entistä sujuvammaksi. Soveltamisohjeen päivitystyö on kesken.

Maatietoa päivitetään yksiköiden tarpeen perusteella. Laillisuusvalvonnan perusteella yksiköt ovat kirjanneet yhdeksi kehittämiskohdaksi maatiedon tilannekohtaisesti tarkemman käytön päätösarvioinnin tukena.

Myös sisäministeriö on julkaissut ihmiskaupan uhrien oleskelulupaselvityksen. Sisäministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön yhdenvertaisuusvaltuutetulta tilaaman tutkimuksen yksi keskeinen kysymys oli, miten ihmiskaupan uhrien haavoittuvuutta on arvioitu. Arviointi oli tutkimuksen mukaan monipuolista mutta vaihtelevaa. Ihmiskauppa ei ollut myönteisissä päätöksissä välttämättä pääsyy kansainvälisen suojelun tai oleskeluluvan myöntämiselle. Tutkimuksen perusteella annettiin seuraavat suositukset: Ensinnäkin lainsäädäntöä ja soveltamiskäytäntöä olisi muutettava siten, että yhä useampi ihmiskaupan uhri täyttäisi oleskeluluvan myöntämisen edellytykset. Toiseksi tilapäisen oleskeluluvan edellytyksiä olisi muutettava siten, että ihmiskaupan uhrin oikeudet rikoksen asianomistajana turvattaisiin koko rikosprosessin ajaksi. Kolmanneksi olisi lisättävä koulutusta.

2.2 Ihmiskaupan uhrit saavat tarvitsemansa avun ja tuen

Työn tavoitteena oli vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten osaamista ja kykyä tunnistaa ja auttaa ihmiskaupan uhreja. Tavoitteeksi asetettiin se, että ihmiskaupan uhrit pääsisivät avun piiriin ja että heidän usein intensiivisiin ja moninaisiin avuntarpeisiin voitaisiin vastata nykyistä paremmin ja yhdenvertaisemmin. Tahtotilana oli parantaa paitsi valtakunnallisesti myös alueellisesti uhreille apua ja palveluja antavien tahojen välistä yhteistyötä esimerkiksi rakentamalla yhteistyöverkostoja ja palvelupolkuja. Yhteistyön parantamiseksi auttavia tahoja tuotiin yhteen keskustelemaan yhteisistä menettelytavoista ihmiskaupan uhrien auttamistyön kehittämiseksi ja jakamaan parhaita käytäntöjä osaamisen vahvistamiseksi.

Sisäministeriön alaista ihmiskaupan uhrien auttamista koskevaa lainsäädäntöään kehitettiin hallitusohjelman mukaisesti siten, että heikennettiin ihmiskaupan uhrien auttamisen ja rikosprosessin välistä yhteyttä, ja parannettiin uhrin asemaa. Uhrien oikeutta palveluihin vahvistettiin niin, että auttamisjärjestelmän kautta saatavan avun jatkuminen ei enää riipu heitä koskevan ihmiskaupparikosprosessin etenemisestä. Auttaminen perustuu ensisijaisesti uhrin yksilöllisen tilanteen arviointiin. Uhrit saavat apua, tukea ja suojelua rikosprosessin alkamisesta, etenemisestä tai sen lopputuloksesta riippumatta siten kuin Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimusvelvoitteet ja EU-lainsäädäntö edellyttävät. Ennustettavammalla ja erityisesti uhrin avuntarvetta painottavalla auttamistoiminnalla edistetään ihmiskaupan ilmituloa, uhrien avun piriin ohjautumista ja siten myös osaltaan rikosvastuun toteuttamista.

Hyvinvointialueilla tulee olemaan keskeinen tehtävä myös ihmiskaupan uhrien palvelujen turvaamisessa. Ihmiskaupan uhrit tarvitsevat myös muita kuin sosiaali- ja terveystalveluja. Uhreilla on usein tarve esimerkiksi oikeusapuun ja oikeudelliseen neuvontaan.

12. Arvioidaan tarvittaessa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän resurssitarpeet. Vastuutaho: sisäministeriö. Aikataulu 2021–2023

Maahanmuuttovirasto on arvioinut auttamisjärjestelmän henkilöstöresurssitarpeita ja tehnyt esityksen perusteluineen auttamisjärjestelmän henkilöstöresurssitarpeista kehykseen 2023-2026. Migri on esittänyt kehykseen htv-lisäystä. Auttamisjärjestelmä on saanut Migrin vakinaistamisohjelmassa 2 virkaa 2023 lukien.

13. Valmistellaan tarkennettu kuntainfo sen varmistamiseksi, että tieto ylimmän laillisuusvalvojan päätöksestä EOAK/3489/2017 (annettu 28.6.2019) jalkautuu kuntiin. Kuntainfossa ohjeistetaan kuntia voimassa olevaan lainsäädäntöön perustuvista ihmiskaupan uhrien oikeuksista sekä mahdollisuudesta hakea kuntien valtiokorvausta ihmiskaupan uhreille järjestetyistä palveluista (ml. ostopalvelumahdollisuudesta). Samalla tuodaan esiin hyviä käytäntöjä. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö. Aikataulu 2021

Sosiaali- ja terveysministeriössä on keskusteltu asiasta ja päätetty, ettei kuntainfon tekeminen ole tarkoituksenmukaista, koska ihmiskaupan uhrien auttaminen (sote-palveluiden järjestäminen) on siirtynyt kunnilta hyvinvointialueille. Hyvinvointialueiden toiminta on päässyt vauhtiin vasta vuoden 2023 lopussa, joten nyt arvioidaan erilaisia toimintatapoja hyvinvointialueiden ohjaamiseksi, ja arvioinnissa on myös edellä mainitun ihmiskaupan uhrien auttamiseen liittyvän kokonaisuuden ohjaus. Pääsääntöisesti Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) on ensisijainen vastuu hyvinvointialueiden substanssiohjauksesta ja sosiaali- ja terveysministeriöllä strategisesta ohjaamisesta. Keväällä 2023 valmistui sote-ammattilaiselle suunnattu koulutus ihmiskaupasta ja ihmiskaupan uhrien auttamisesta. Koulutus on osa hyvinvointialueiden ohjausta.

14. Laaditaan korvausjärjestelmän nykytilaa koskeva muistio tavoitteena selvittää voimassa olevan lainsäädännön soveltamishaasteita STM:n ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainuudistushankkeen tueksi. Vastuutaho: työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Aikataulu 2021

Muistio on valmis. Korvausjärjestelmän osalta työ- ja elinkeinoministeriössä on valmisteltu kotoutumislain uudistusta. Uusi laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) tulee voimaan 1.1.2025. Sen mukaan ELY-keskuksen on pyydettävä ihmiskaupan uhrien auttamisesta huolehtivan vastaanottokeskuksen lausunto siitä, ovatko korvattaviksi haetut kustannukset *voineet aiheutua* ihmiskaupan uhrin uhriarvasta johtuvien toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisestä. Voimassa olevan kotoutumislain

mukaan lausunnon on koskettava sitä, ovatko korvattaviksi haetut kustannukset aiheutuneet siitä johtuen. Lisäksi parhaillaan on valmisteilla hallituksen esitys kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (TEM0018:00/2023), jossa esitetään luovuttavan mainitusta lausunnosta ja säädetävän, että ELY-keskuksen on varmistettava ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkuus. Muutosten tarkoituksena on yksinkertaistaa korvausten hakemisprosessia, sillä on todettu olevan jälkikäteen haastava arvioida, onko asiakkaan palvelutarve johtunut ihmiskaupan uhrin asemasta.

- 15. Valmistellaan uhrien tunnistamisen edistämiseksi ja avun saannin turvaamiseksi kansallinen ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausjärjestelmä (NRM) samanaikaisesti STM:n auttamista koskevan lainvalmisteluhankkeen kanssa. Tässä tehdään yhteistyötä ODIHR:n (ETYJin yhteydessä toimiva kansainvälinen järjestö, Office for Democratic Institutions and Human Rights) kanssa. Vastuutaho: valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio yhdessä työryhmän kanssa, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, sosiaali- ja terveysministeriö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Aikataulu 2021–2022**

Oikeusministeriölle on myönnetty hankerahoitus sisäisen turvallisuuden rahastosta kahdeksi vuodeksi hankkeeseen, jossa rakennetaan ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismi (NRM) ja kehitetään viestintää. Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman toimeenpanon yhteydessä arvioitiin, että hanke edellyttää lisärahoitusta. Hanke sai ulkopuolisen rahoituksen, niin että hanke pääsi alkamaan keväällä 2023, ja työ etenee suunnitellusti. Hankkeen toteuttamisesta vastaa hankepääällikkö, ja työtä tukee ohjausryhmä, jota puheenjohtaa valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori.

- 16. Määritellään malli ihmiskaupan uhrien palvelupoluksi, jota voidaan tarvittaessa muokata paikallisiin tarpeisiin. Tämä tehdään samanaikaisesti STM:n lainvalmisteluhankkeen kanssa. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio yhdessä työryhmän kanssa, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Aikataulu 2022**

THL:n valmistelemat palvelukuvaukset esiteltiin STM:n lakityöryhmälle toukokuussa 2022, ja niitä voidaan hyödyntää OM:ssä käynnissä olevassa NRM-hankkeessa.

- 17. Sisällytetään lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskaupan vastainen työ osaamis- ja tukikeskusten kehittämistyöhön. Kehittämistyötä tehdään tiiviissä yhteistyössä toimintaohjelmaa valmistelevan ja sen toimeenpanoa seuraavan työryhmän kanssa. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö. Aikataulu 2021–2023**

Ihmiskauppa on sisällytetty osaamis- ja tukikeskusten (OT) -koordinaatiotyöryhmän kehittämistyöhön. OT-keskustoimintaa kehitettäessä ihmiskaupan vastainen työ on

ollut yksi niistä alueista, joissa on tunnistettu erityisosaamistarpeita ja joka on kansallisissa OT-keskusjulkaisuissa mainittu yhtenä aihealueena, jossa OT-tasoista toimintaa tarvittaisiin (mm. Lasten ja nuorten vaativimpien palveluiden osaamis- ja tukikeskuksia valmistelevan työryhmän raportti, sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:18 sekä Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskukset, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:30.). Jokaisella viidellä YTA-alueella on pilotoitu joiltain alueiden itse valitsemilta osin OT-keskustoimintaa, mutta näihin pilotteihin ei sisällynyt erityisesti ihmiskaupan vastaisen työn toimintaa. Pilotointi päättyi vuoden 2023 lopussa.

18. Varmistetaan, että ihmiskaupan uhrien oikeus turvallisiin ja tuettuihin asumispalveluihin toteutuu hallitusohjelman mukaisesti. Työ tehdään osana sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lainsäädäntö- ja kehittämishanketta. Osa selvityksen suosituksista toteutetaan 2023 aikana. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Aikataulu 2021–2022

THL toteutti vuonna 2021 selvityksen ihmiskaupan uhrien oikeudesta turvallisiin ja tuettuihin asumispalveluihin. Selvityksessä todettiin, että palvelujärjestelmä ei aina onnistu vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin, eivätkä asumispalveluita koskevat puutteet koske ainoastaan ihmiskaupan uhreja. Muun muassa tämän vuoksi palvelujärjestelmän puutteita ei selvityksen mukaan ole tarkoituksenmukaista ratkaista säätämällä vain nimenomaisesti ihmiskaupan uhreille suunnatusta asumispalvelusta. Koska ihmiskaupan uhrin ovat moninainen joukko, ja heillä on vaihtelevia palvelutarpeita, tulee tarjolla olla erilaisia asumispalveluita ja asumisen tukemisen vaihtoehtoja.

Selvityksen perusteella annettiin eri hallinnonaloja koskevia suosituksia. Suosituksia ei toistaiseksi ole monilta osin toteutettu. Esimerkkeinä suosituksista voidaan nostaa suositus laatia ohje turvallisuusseikkojen huomioimisesta vastaanottopalveluna järjestettävää majoitusta ja sosiaalihuoltolain mukaisia asumispalveluita/asumista tukevia palveluita järjestettäessä sekä Sosiaalipäivystyksille annettava ohjeistus ihmiskaupan uhrien asumis- ja muiden palveluiden järjestämisestä.

THL:n valmistelemassa verkkokoulussa (toimenpide 19) käsiteltiin suositusten teemoja. Turvakotien osalta THL on päivittämässä laatusuosituksia, ja ne julkaistaan vuoden 2024 puolella. Ihmiskaupan uhriin liittyvä kohta tullaan muotoilemaan uudelleen osana kokonaispäivitystä. Lisäksi ihmiskaupan uhrien auttaminen on sisällytetty turvakotien työntekijöille vuonna 2021 laadittuun tietopakettiin oikeudellisista asioista.

19. Järjestetään koulutusta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille ihmiskaupan uhrien auttamisesta. Hyödynnetään koulutuksen suunnittelussa olemassa olevaa materiaalia. Lisätään oma koulutusosio osaksi THL:n verkkokoulutuksia sekä tiedotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia koulutusmahdollisuuksista. Vastuutahot tekevät tiivistä yhteistyötä keskenään. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Aikataulu 2021–2023

THL toteutti toukokuun 2023 lopulla julkaistun verkkokoulun ihmiskaupasta sote-palveluissa kohdattavana ilmiönä. Kansallisena asiantuntijaviranomaisena toimiva Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä osallistui koulutuksen tekemiseen materiaaleja tuottamalla. Koulutus on suunnattu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille ja sen tarkoituksena on tarjota sote-ammattilaisille tietoa ihmiskaupasta, ihmiskaupan eri muodoista ja ihmiskaupan piirteistä sosiaali- ja terveystalveluiden näkökulmasta. Verkkokoulu koostuu neljästä koulutusmoduulista. Ensimmäinen moduuli käsittelee ihmiskauppailmiötä. Toisessa moduulissa tarkastellaan sote-palveluiden järjestämistä ihmiskaupan uhreille ja kolmannessa moduulissa kerrotaan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä ja sen toiminnasta. Neljännen moduulin aiheena on sote-palveluiden rooli ihmiskaupan uhrien auttamisessa. Marraskuuhun 2023 mennessä verkkokoulun tai osia siitä on suorittanut n. 250 ihmistä.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä katsoi ainakin osittain myös oikeusministeriön antamaan lausuntoon perustuen, että verkkokoulu voi olla ristiriidassa ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman tavoitteiden kanssa. Oikeusministeriö nosti omassa lausunnossaan esiin sen, että verkkokoulun sisällössä erityisen haastavaa on se, että verkkokoulu antaa paikoin vaikutelman, että sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa ei olisi tarpeellista tai tärkeää tunnistaa ihmiskaupan uhreja tai ihmiskauppaa ilmiönä. Tästä syystä auttamisjärjestelmä katsoi, ettei se voi sitoutua koko verkkokoulun sisältöön. Tämän vuoksi päätettiin, että verkkokoulu julkaistaan vain THL:n nimissä, ja siinä kerrotaan, että auttamisjärjestelmä vastaa vain itse valmistelemissään verkkokoulun moduuleista 1 ja 3.

Barnahus-hankkeen koulutuskokonaisuuksiin sisällytettiin tietoa lapsiin kohdistuvasta ihmiskaupasta.

20. Sisällytetään lasten ja nuorten kanssa työtä tekevien ammattilaisten täydennyskoulutukseen tietoa ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä. Vastuutahot: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Aikataulu 2021–2023

Ihmiskauppateema on huomioitu Barnahus-hankkeen kehittämisessä, mukaan lukien poliisin vuonna 2022 ilmestynyt toiminnallinen käsikirja. THL:n Barnahus työssä seurataan ja käydään jatkuvaa keskustelua mm. siitä, tulisiko seksuaali- ja pahoinpitelyrikosten lisäksi ihmiskauppa lisätä tulevassa lakimuutoksessa Barnahus-toiminnan keskiöön.

Opetushenkilöstön täydennyskoulutus on varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjien vastuulla. Opetushallitus on jakanut vuosittain valtionavustuksia opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen. Ainostaan ihmiskauppaan keskittyviä koulutuksiin ei ole haettu valtioavustusta. Joulukuussa 2021 jaettiin 300 000 euroa

valtionavustusta rauhantyön ja globaalikasvatuksen vahvistamiseen, jolloin hakutiedoiteessa mainittiin ihmiskauppa esimerkkinä kysymyksistä, joita käsitellään rauhan-työn ja globaalikasvatuksen kysymyksinä.

21. Selvitetään, miten kotoutumisajan ylittäneiden ihmiskaupan uhrien pääsyä tarvittaviin kotoutumislain mukaisiin palveluihin, kuten kotoutumiskoulutukseen, sekä työllistymistä ja hyvinvointia tukeviin palveluihin voidaan edistää. Selvityksen perusteella laaditaan tarvittaessa ohjeistuksen sisältävä kirje TE-toimistoille, kuntakokeiluille sekä maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapisteille. Varmistetaan kotoutumislain uudistamisen yhteydessä ihmiskaupan uhrien pääsy kotoutumista edistäviin palveluihin. Tavoitteena uudelleen uhriksi joutumisen ehkäisy ja uhrien hyvinvoinnin sekä yhteiskuntaan kiinnittymisen vahvistaminen. Vastuutaho: työ- ja elinkeinoministeriö, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Aikataulu 2021–2022

Auttamisjärjestelmän IKUT-hankkeessa Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin johdolla tehty selvitys "Hyväksikäytöstä reiluun työelämään. Selvitys ulkomaalaistaustaisten ihmiskaupan uhrien työllisyyspalveluiden järjestämisestä Suomessa" julkaistiin 10/2021.

Selvityksen viimeistelyn yhteydessä pidettiin työ- ja elinkeinoministeriön ja HEUNI:n kanssa työpaja työllisyyspalveluiden työntekijöille.

Selvityksen perusteella työ- ja elinkeinoministeriössä on laadittu ohjekortti TE-toimistoille. Ohjekortissa ohjataan uhrien tunnistamista, ja annetaan toimintaohjeita.

Uusi kotoutumislaki (681/2023) tulee voimaan 1.1.2025. Sen mukaan monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi laadittaisiin jatkossa myös ihmiskaupan uhreille. Uusi kotoutumislaki mahdollistaa myös, että pidempään maassa asuneelle ihmiskaupan uhrille voidaan laatia edellä mainittu arviointi sekä monialainen kotoutumissuunnitelma, jos hänet tavoitetaan kunnan kotoutumista edistävien palveluiden piiriin vasta laissa säädetyn määräajan päätyttyä. Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan kotoutumista, työllistymistä tai yrittäjyyttä, terveyttä ja hyvinvointia sekä yhteiskunnallisia valmiuksia edistävästä palveluista, järjestöjen, yhteisöjen tai yhdistysten toimintaan osallistumisesta, suomen tai ruotsin kielen opinnoista (esim. kotoutumiskoulutukseen osallistumisesta) sekä ohjauksesta ja neuvonnasta.

22. Koulutetaan TE-toimistojen, maahanmuuttajakoulutusten työntekijöiden, erityisesti luku- ja kirjoitustaidon koulutus, työllisyyden kuntakokeilujen sekä monialaisten ohjaus- ja neuvontapisteiden henkilöstöä ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ja palvelutarpeista. Tässä tehdään yhteistyötä Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän IKUT-hankkeen kanssa. Vastuutaho: työ- ja elinkeinoministeriö, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Aikataulu 2021–2022

TE-toimistojen, maahanmuuttajakoulutusten työntekijöiden, erityisesti luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen, työllisyyden kuntakokeilujen sekä monialaisten ohjaus- ja neuvontapisteiden henkilöstöä on koulutettu ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ja palvelutarpeista. KEHA-keskus, HEUNI ja IKUT-hanke ovat valmistelleet koulutusten sisällöt. Koulutuksia TE-toimistoille on järjestetty kesäkuussa 2022, ja tallenne niistä on jaettu kuntakokeiluille sekä ohjaus- ja neuvontapisteille.

23. Järjestetään oikeusaputoimistoille vuorovaikutteista koulutusta ja lisätään tietoa ihmiskauppailmiöstä. Tavoitteena on erityisesti parempi uhrien tunnistaminen ja aseman parantaminen sekä uhrien yhdenvertaisuuden varmistaminen yhdenmukaistamalla ihmiskaupan uhreille tehtäviä oikeusapupäätöksiä, joissa avustajana on yksityinen oikeusavustaja. Oikeusavun tulisi ulottua myös ulkoprosessuaaliseen oikeudelliseen neuvontaan esimerkiksi uhrien asemasta Suomessa, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä, rikosprosessista sekä avustamiseen tutkintapyynnön tai rikosilmoituksen laatimisessa ja korvausten hakemisessa. Vastuutaho: oikeusministeriö. Aikataulu 2021–2023

Oikeusaputoimistojen osaamista on vahvistettu ihmiskauppa-asioissa koulutuksellisin keinoin vuodesta 2020 lähtien. Syventävää koulutusta on annettu vuonna 2022.

Oikeusaputoimistot antavat oikeusapua myös ulkoprosessuaalisissa asioissa mm. neuvoen, avustaen ja ohjaten Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään.

Oikeusapupäätösten koordinointi on aloitettu vuonna 2022. Koordinaattorit jakavat tietoa ratkaisu- ja oikeuskäytännöistä ja toimivat kouluttajina. Tavoitteena on, että oikeusapupäätösten ratkaisukäytännöt ovat yhdenmukaisempia.

24. Arvioidaan oikeusaputoimistojen resurssitarpeet ihmiskaupan uhrien oikeudellisen neuvonnan ja oikeusavun turvaamiseksi. Vastuutaho: oikeusministeriö. Aikataulu 2021–2023

Resurssitarpeet on selvitetty vuonna 2022. Toimintaan ei ole myönnetty lisämäärärahaa talousarviossa.

2.3 Ihmiskaupparikoksissa rikosvastuu toteutuu

Tavoite on, että esitutkintaviranomaisilla olisi kattava ja valtakunnallinen tilannekuva ihmiskaupparikollisuudesta ja että esitutkintaviranomaisten, erityisesti poliisin, toimintaa johdetaan tulosjohtamisen keinoin tavoitteellisesti kohti tehokkaampaa ja laadukkaampaa rikos- torjuntaa ja ihmiskaupparikosten tutkintaa. Rikosvastuun tehokkaan toteutumisen pyrkimyksenä on ehkäistä ihmiskauppaa. Ihmiskauppaa torjutaan ilmiölähtöisesti ja kokonaisvaltaisesti. Kaikilla esitutkintaviranomaisilla tulisi olla riittävä perusasiantuntemus ja -osaaminen tunnistaa kaikkia ihmiskaupan muotoja.

Toimintaohjelman tavoitteena oli huolehtia myös muiden rikosprosessitoimijoiden ja rikosseuraamusalan toimintaedellytyksistä ja osaamisesta. Myös esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien yhteistyötä esitutinnan aikana haluttiin parantaa. Lisäksi viranomaisten välistä tiedonvaihtoa tavoiteltiin parannettavaksi ihmiskaupan ilmitulon edistämiseksi ja rikosvastuun toteutumiseksi.

25. Tehostetaan ihmiskaupan torjuntaa poliisitoiminnassa tietojohtoisuutta ja paljastavaa toimintaa lisäämällä, ohjausta ja resursseja vahvistamalla sekä moniammatillisia toimintamalleja ja kansainvälistä yhteistyötä hyödyntämällä. Vastuutahot: sisäministeriö, Poliisihallitus ja Keskusrikospoliisi yhteistyössä Rajavartiolaitoksen kanssa. Aikataulu 2021–2023

Poliisihallitus on tehnyt keskusrikospoliisin esityksestä analyysipäätöksen ihmiskaupparikosten torjunnasta rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi. Päätös on mahdollistanut muun muassa rikosanalyysitarkoituksessa henkilötietojen keräämisen ja käsittelyn aloittamisen, ihmiskaupparikollisuuden tilannekuvan seurantatyökalujen rakentamisen ja niihin tiedon keräämisen, ja esitutkintaviranomaisten yhteisen, valtakunnallinen tiedonhallinta-alustan (ihmiskauppa- ja lähirikosten työtila), johon tuotetaan tietoa esimerkiksi tutkintatilanteesta, koulutuksista, oikeustapauksista, mediaseurannasta sekä tarjotaan valtakunnallinen keskustelualusta ihmiskauppa- ja lähirikoksia työtehtävissään käsitteleville.

Analyysikykyä on kehitetty ja sitä on tuettu muuttamalla yksi Keskusrikospoliisille (KRP) annetuista viroista tietoanalyttikon viraksi.

Paljastava toiminta on asetettu valtakunnallisen ihmiskauppatutkintaryhmän painopisteeksi. Poliisin resursseja on vahvistettu, ja resurssien käytöstä tullaan järjestämään seurantaa. KRP:lle myönnetyt kolme virkaa ovat edelleen määräaikaista.

Kansainvälistä yhteistyötä on määrätietoisesti jatkettu ja vahvistettu keskeisten toimijoiden kanssa. Tiedonkeruuta on myös laajennettu, ja Ukrainan sota on entisestään asettanut uusia yhteistoiminnan muotoja. Tietoisuutta tuetaan tutkintoja lisäämällä ja hyödyntämällä KRP:n asiantuntijapalveluita, kuten rahanpesu- ja matkustajatietorekisteriä tehdyissä toimeksiannoissa. Laitosten kansainvälistä viestinvaihtoa tuetaan ja pyydetessä hoidetaan laitoksen tutkinnan puolesta kaikki kansainvälinen viestinvaihto ihmiskauppa- ja lähirikoksissa, joissa on rajat ylittävyyttä. Analyysipäätökseen perustuvat tietokannat luovat edellytyksiä suunnitelmallisen rikostiedustelun (yhteistyötoiminnan) muodoille.

Työperäisen hyväksikäytön vastaiseen toimenpideohjelmaan ollaan valmisteltu omaa toimenpidettä analyysityön kehittämiseksi.

KRP osallistui vuonna 2023 seitsemään EMPACT Operational Action Planiin ja vuonna 2022 kolmeen Euroopan laajuiseen EMPACT Action Day -valvontaviikkoon. Käytännössä EMPACT-toiminta koostuu ilmiöihin liittyvän tiedon ja sen piirteiden vaihdosta, ja yhteistyökehyksessä toteutettavista Action Day –valvontaviikoista. Rajavartiolaitos osallistuu osaltaan myös EMPACT toimintaan painopisteen keskittyessä ihmisten salakuljetukseen ja laittomaan maahantuloon.

Keskusrikospoliisi on käynnistänyt vuonna 2022 esitutinnan useammassa laajassa kansainvälisiä yhteyksiä sisältävässä tutkinnassa, joista on myös mediassa laajasti uutisoitu.

Rajavartiolaitos ja Poliisihallitus ovat selvittäneet koulutustarpeita yhdessä PolAmkin kanssa. Poliisien osalta IHME-hankkeessa kehitetty koulutuspaketti on sisällytetty perus- ja jatkokoulutukseen ja verkkokoulutus on kaikkien poliisien käytettävissä. Poliisiammattikorkeakouluun (PolAmk) ollaan laatimassa uudet opetussuunnitelmat, joihin toivotaan selviä kirjauksia ihmiskauppaosiosta seurannan parantamiseksi. Tutkinnan mallintamista koskevan hankkeen toimenpiteiden valmistelu on käynnissä SM:n hallinnonalalla. Valmisteluvastuu on poliisiosastolla (SM) ja toteutus PolAmk:ssa harmaan talouden torjuntaohjelmasta saatavalla rahoituksella.

26. Muodostetaan ja ylläpidetään valtakunnallista ihmiskaupparikollisuuteen liittyvää tilannekuvaa operatiivisen ja strategisen johtamisen tueksi. Tilannekuvaa käytetään sisäisen ja ulkoisen viestinnän tukena. Vastuutahot: Keskusrikospoliisi ja Poliisihallitus yhteistyössä Rajavartiolaitoksen kanssa. Aikataulu 2021–2023

KRP, Helsingin poliisilaitos, Rajavartiolaitos sekä muut poliisin yksiköt tekevät tiivistä yhteistyötä ihmiskaupparikollisuuden torjunnassa. KRP vastaa valtakunnallisen ihmiskaupparikollisuuteen liittyvän tilannekuvan keskitetystä muodostamisesta ja ylläpitämisestä. Keskusrikospoliisin analyysitoiminnassa tuotetaan niin poliisin sisäiseen käyttöön kuin viranomaiskäyttöön soveltuvaa tilannekuvaraporttia. Tilannekuvan kautta voidaan suunnata toimintaa ja kohdentaa ennalta estäviä toimenpiteitä. KRP myös toimii poliisin kansallisena vastuutoimijana ihmiskaupan torjuntaan liittyvässä Europolin EMPACT-toiminnasta operatiivisen toiminnan osalta ja huolehtii riittävästä panostuksesta tähän.

KRP:ssa on päivitetty strategisen tiedonhankintasuunnitelman tiedustelukysymykset, kehitetty tilastointia, edistetty tiedonsaantia, lisätty kehitettyjen työkalujen vaikuttavuutta toimenpiteiden ohjaamiseen, esimerkiksi valvonnoissa hyödyntämiseen.

KRP:ssä on luotu useita säännönmukaisia raportteja, joita tuotetaan tietyllä säännönmukaisella julkaisusykliä. Tuotettu ajankohtaisia ilmiö- ja teemaraportteja, joihin on sisältynyt muun muassa arvioita ja toimenpide-ehdotuksia, ja ennakoitu tulevia hyväksikäytön muotoja. Lisäksi tuotettu Poliisihallitukselle tietoa ihmiskaupparikosten tutkinnoista ja niistä tehdyistä havainnoista.

KRP tukee Poliisiammattikorkeakoulun ihmiskauppatematiikkaan liittyviä hankkeita. Vuonna 2022 KRP tuki valmistunutta moniviranomaistoiminnan yhteistoimintamallihaketta. Lisäksi KRP tuottaa tietoa sekä hoitaa kansainvälistä tiedonkeruuta vuoden 2022 lopussa käynnistyneessä Ihmiskaupparikosten esitutkinnan mallintamishankkeessa.

KRP on tuottanut hankkeelle pohjatietoa sekä ehdottanut mallintamishankkeen yhtä toteuttamismuotoa analyysistä rikoksen tekotavoista järjestelmävirheiden tunnistamiseksi.

Lisäksi ulkoista viestintää on lähdetty vuonna 2022 tehostamaan. KRP:n viestintä on otettu mukaan valvontojen suunnitteluvaiheessa. EMPACT-teemavalvontojen tuloksista on vuonna 2022 tiedotettu aktiivisesti ja niistä on arvioitava saadun hyvin näkyvyyttä kansallisessa lehdistössä.

Vuonna 2023 on tarkoituksena muodostaa muille viranomaisille suunnattu säännönmukainen tilannekuvaraportti, joka soveltuu juuri heidän toimintansa suuntaamiseen.

27. Selvitetään esitutkintaviranomaisten koulutustarpeet ihmiskaupparikosten torjunnassa ja arvioidaan tarvetta julkaista selvitys sisäministeriön julkaisusarjassa. Järjestetään esitutkintaviranomaisille koulutusta valtakunnallisen osaamisen vahvistamiseksi selvityksessä ilmi tulleet perus-, jatko- ja täydennyskoulutustarpeet huomioon ottaen. Koulutustarpeiden selvityksessä sekä koulutuksen toteuttamisessa otetaan huomioon ulkopuolisen rahoituksen tarjoamat mahdollisuudet ja tehdään tarpeen mukaan yhteistyötä mm. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän, järjestöjen sekä Heunin kanssa. Vastuutahot: Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisihallitus ja Keskusrikospoliisi yhteistyössä Rajavartiolaitoksen kanssa. Aikataulu 2021–2023

Poha on saanut PolAmkilta selvityksen ihmiskauppaan liittyvän koulutuksen nykytilanteesta.

Myös Rajavartiolaitos on saanut Raja- ja merivartiokoulusta vastaavan selvityksen.

Koulutussisältö perustuu osaksi PolAmkin ja Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän yhteistyössä tekemään koulutuspakettiin. Näitä on edelleen kehitetty ja sisällytetty PolAmkin uuteen opetussuunnitelmaan, joka on otettu käyttöön lokakuussa 2023 ja joka entistä enemmän kytkeytyy työelämälähtöisiin tapauksiin.

Poha ja PolAmk suunnittelevat täydennyskoulutusten tehostamista mm. standardisoidulla laitoksilla annettavaa rikostorjuntakoulutusta ja tässä prosessissa otetaan erityisesti huomioon rikostutkinnan laatu ja erityisen haavoittuvassa asemassa olevat uhrin.

Vuoden 2022 alussa otettiin käyttöön kaikille poliiseille pakollinen verkkokurssi ulkomaalaisvalvonnasta, jossa yhtenä painopisteenä ihmiskaupan tunnistaminen. Sisäministeriö on sopinut PolAmkin kanssa harmaan talouden rahaston rahoittamasta hankkeesta, jolla kehitetään erillistä ihmiskauppakoulutusta. Hanke on alkanut syksyllä 2023. PolAmk järjestää koulutuksen 14.-16.2.2024. Koulutuksen järjestämisessä hyödynnetään mahdollisimman paljon sitä tietotaitoa, joka on syntynyt ihmiskauppatutkinnan mallintamishankkeen yhteydessä.

Poliisin ihmiskauppatorjunnan asiantuntijaverkoston kautta järjestetään myös koulutusta. Verkoston alkuperäinen tarkoitus oli nimenomaan tietotaidon kartuttaminen, mutta Helsingin poliisilaitoksen yhteyteen perustetun valtakunnallisen ihmiskauppatutkintaryhmän myötä verkosto toimii myös operatiivisena linkkinä ryhmän ja poliisiksiyöksiköiden välillä.

Rajavartiolaitos on kehittänyt omaa sisäistä koulutusta erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden osalta, kuten alaikäisten lasten matkustamisessa ilman vanhempia. Ihmiskauppa-asiat on huomioitu tässä yhtenä osana.

28. Hyödynnetään harmaan talouden torjuntaohjelmien yhteydessä kehitettyä mallintamista ihmiskaupparikosten torjunnan ja tutkinnan tehostamisessa. Eri-tyistä huomiota mallien valmistelussa kiinnitetään lapsiin kohdistuviin ihmiskaupparikoksiin. Mallintamisella tuetaan ainakin laaja-alaisten ihmiskaupparikollisuuden tutkintasuunnitelmien laatimista, eri toimialoille kohdennettavien moniammatillisten valvontatapahtumien kehittämistä sekä rikoshyödyn jäljittämisen ja haltuunottamisen tehostamista. Vastuutahot: sisäministeriö, Poliisi-hallitus ja syyttäjälaitos. Aikataulu 2021–2023

Sisäministeriön hallinnonalalla on käynnistetty hanke lokakuussa 2022. Hankkeessa mallinnetaan ihmiskaupparikoksen esitutkinta poliisin operatiiviseen ja taktiseen käyttöön. Hankkeen toimikausi on 31.12.2023 asti.

Hankkeessa mallinnetaan ihmiskaupparikoksen esitutkintaa poliisin operatiiviseen ja taktiseen käyttöön. Mallintamisessa huomioidaan 1) työperäinen hyväksikäyttö, 2) seksuaalinen hyväksikäyttö ihmiskaupan muotona ja 3) lapset hyväksikäytön erityisenä kohderyhmänä.

Hankkeessa tuotetaan toimintakertomus hankkeesta, raportti ihmiskaupparikosten esitutkinta uhrinäkökulmasta, prosessikaaviot, joissa on kuvattu prosessi ihmiskaupan uhrin näkökulmasta, prosessi esitutkintatoimenpiteistä ja prosessi moniviranomaisnäkökulmasta. Hankkeessa tuotetaan myös käsikirja ihmiskauppatutkinnasta.

Myös Syyttäjälaitos on sitoutunut osallistumaan poliisin mallintamishankkeeseen. Syyttäjälaitoksen jäsen ohjausryhmässä ja tutkimushankkeeseen osallistuvat syyttäjät on nimetty. Lisäksi Syyttäjälaitoksen edustajat ovat tuottaneet tilastotietoa hankkeelle ja materiaalia mallintamishankkeessa syntyvään käsikirjaan.

29. Selvitetään mahdollisuutta muuttaa esitutkintalakia niin, että ihmiskaupan mahdollisiin uhreihin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet olisi mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille. Vastuutahot: oikeusministeriö. Aikataulu 2021–2023

Asiaa on selvitetty, ja muutosta on ehdotettu Rikosprosessin tehostamista selvittäneen työryhmän mietinnössä, joka julkaistiin keväällä 2021.

Mietinnössä ehdotetaan uutta pykälää esitutkintalakiin, jossa säädettäisiin erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevan esitutkinnan keskittämisestä. Tavoitteena on varmistaa, että haavoittuvassa asemassa olevalle asianomistajalle ei aiheudu rikosprosessista lisäkärsimyksiä sekä turvata esitutkinnan tehokas toteutuminen. Tarkoitus olisi, että erityistä perehtyneisyyttä voidaan saada sekä koulutuksen että käytännössä hankitun kokemuksen kautta. Poliisiammattikorkeakoulu on valmistellut asiasta koulutuskokonaisuutta.

Ehdotus ei edennyt jatkovalmisteluun erityisesti resurssivaikutuksien vuoksi (Pohan arvio 18 htv:tä). Ehdotusta pyritään edistämään kuluvalle hallituskaudella osana rikosprosessin sujuvoittamiseen tähtääviä toimia.

30. Edistetään ihmiskaupparikollisuuden ilmitulon ja rikosvastuun toteutumisen kehittymistä sekä käynnistetään tarvittaessa ajankohtaisia tutkimushankkeita viranomaistoimintaa ohjaavan ja toimivaltuuksia säätelevän lainsäädännön kehittämistyön tueksi. Seurannassa kiinnitetään erityistä huomiota tietoverkossa tapahtuvien tai tietoverkkoa hyväksikäyttäen tehtyjen ihmiskaupparikosten torjunnassa ja tutkinnassa ilmi tulleiden lainsäädännön kehittämistarpeisiin. Vastuutahot: sisäministeriö. Aikataulu 2021–2023

Kehittämistarpeet liittyvät verkossa tapahtuvaan rikollisuuteen ja siinä avointen tietolähteiden yleisvalvontaan sekä tilannekuvan ylläpitämiseen.

Poliisissa oli kehitetty ohjelma, jota voitiin hyödyntää 24/7 internetissä tapahtuvaan seksimyynti-ilmoitusten löytämiseen. Myöhemmin kuitenkin todettiin, että nykyinen lainsäädäntö ei anna tällaiseen mahdollisuutta. Avoimien tietolähteiden käyttämistä valvontaan on selvitetty poliisissa. KRP:n näkemyksen mukaan kyse on peitetoinnasta, joka vaatii asianmukaiset pakkokeinolakiin perustuvat päätöksensä.

Sisäministeriö on asettanut lainsäädäntöhankkeen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muutostarpeiden tarkastelemiseksi ja tarvittavien lainsäädäntömuutosten valmistelemiseksi. Hankkeen toimikausi on 1.3.2023 – 31.8.2024.

Tähän liittyy myös kysymys yleisestä rikostiedustelulainsäädännöstä.

Poliisi ja Rajavartiolaitos saavat jatkossa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, kun ennalta estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Muutokset mahdollistavat peiteltyyn tiedonhankinnan tietoverkossa myös, kun epäillään perusmuotoista ihmiskaupparikosta. Lakimuutokset tulivat voimaan loka-marraskuussa 2023, ja ne vastaavat pakkokeinolain muutosta.

31. Kehitetään moniviranomaisyhteistyötä suunnitelmallisesti. Työsuojeluviranomaiset tekevät tarvittavaa yhteistyötä asianomaisten viranomaisten kanssa valvonnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Näitä viranomaisia ovat mm. poliisilaitokset, poliisin ihmiskauppatutkintaryhmä, Verohallinto ja Rajavartiolaitos. Tarkastusten suunnittelussa ja toteuttamisessa otetaan huomioon yhteistyö pelastus- ja ympäristöterveysviranomaisten kanssa. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö, Poliisihallitus. Aikataulu 2021–2023

Viranomaisyhteistyötä on kehitetty harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaan sisältyvässä moniviranomaisyhteistyöhankkeessa, joka valmistui vuonna 2022. Hankkeessa kerättiin parhaita käytäntöjä alueilta, ja katsottiin, voisiko toisen alueen parhaita käytäntöjä ottaa käyttöön.

Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettua lakia (2006/44) on muutettu ja 5.11.2021 voimaan tulleen lain 4 b §:n mukaan työsuojeluviranomaisella on oikeus saada pykälässä mainituilta viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää harjoittavilta toimijoilta salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä välttämättömiä tietoja valvonnan kohdentamiseksi tai yksittäisessä valvontatapauksessa tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) ja työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisen sekä työolosuhteiden ja ulkomaalaisen työvoiman käytön valvomiseksi.

Viranomaisyhteistyöhön liittyvää tiedonvaihtoa ja yhteistyömalleja on kehitetty harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaan sisältyvässä moniviranomaisyhteistyöhankkeessa, jonka loppuraportti annetaan vuoden 2024 alussa. Hanketta on tarkoitus jatkaa siten, että se keskittyisi jatkossa erityisesti työvoiman hyväksikäytön torjuntaan.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmasta on saatu rahoitusta hankkeeseen, jossa järjestetään ylimääräinen koulutus ihmiskaupparikok-

sista. Annettavan koulutuksen sisältö tulee koostumaan mm. vuonna 2022 kehitetyistä moniviranomaisyhteistyömallista. Hanke käynnistyy 2023 ja toteutus 14.-16.2.2024.

Lisäksi työsuojeluviranomaisen käyttöoikeuksia Maahanmuuttoviraston UMA-rekisteriin laajennetaan. Jatkossa työsuojelutarkastuksen tarkastuskertomus voidaan lisätä Maahanmuuttoviraston UMA/työnantajarekisteriin. Yhteistyöllä ja UMA-rekisterin laajemmilla hakutoiminnoilla on myönteisiä vaikutuksia valvonnan suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Työsuojelu myös jatkaa yhteistyötä Europolin alaisessa EMPACT verkostossa ja osallistuu kansainvälisiin ihmiskaupan vastaisiin valvontatapahtumiin. Vuonna 2021 työsuojelun ulkomaalaistarkastajat osallistuivat poliisin kanssa kahteen Euroopan laajuiseen valvontaiskuun, joiden tavoitteena oli työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunta.

32. Arvioidaan videoitujen kuulustelujen käytön mahdollistamista ihmiskaupparikoksia ja lähirikoksia koskevissa oikeudenkäynneissä. Vastuutaho: oikeusministeriö. Aikataulu 2021–2022

Videoitujen kuulustelujen todisteena käyttämistä laajennettiin koskemaan ihmiskauppaa, paritusta, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikosta ja korvauksen tarjoamista nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta koskevaa rikosta lailla esitutkintalain muuttamisesta, joka astui voimaan 1.10.2023.

33. Selvitetään Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentamismahdollisuudet tutkia ihmiskaupparikoksia silloinkin, kun niihin ei liity laitonta maahantulon järjestämistä. Vastuutaho: sisäministeriö. Aikataulu 2021

Taustalla toimenpiteessä on se, että Rajavartiolaitoksen asiantuntemusta on pystytty hyödyntämään vain laittoman maahantulon tapauksissa. Osa ihmiskaupan uhreista tulee kuitenkin maahan ja oleskelee Suomessa laillisesti, jolloin Rajavartiolaitoksella ei ole ollut edellytyksiä puuttua tilanteisiin. Muutos parantaisi siten uhrien asemaa. Tutkintatoimivaltuus rajattaisiin muutoksessa Rajavartiolaitoksen valvontatehtävien yhteydessä ilmi tulleeseen rikollisuuteen.

Toimivaltuuden laajentaminen on mukana esiselvityshankkeen arviomuistiossa, joka on ollut lausuntokierroksella keväällä 2022. Muistiossa on esitetty toimivaltuuksien laajentamista ihmiskauppaan.

Sisäministeriö on asettanut lainsäädäntöhankkeen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muutostarpeiden tarkastelemiseksi ja tarvittavien lainsäädäntömuutosten valmistelemiseksi. Hankkeen toimikausi on 1.3.2023 – 31.8.2024. Hankkeessa arvioidaan Rajavartiolaitoksen tutkintaoikeuden rajattua laajentamista myös

ihmiskaupparikoksiin. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevätistuntoaudella 2024.

34. Arvioidaan syyttäjien resurssitarpeet esitutkintayhteistyön tehostamiseksi ja rikosvastuun toteutumisen turvaamiseksi rikosprosessissa. Vastuutaho: oikeusministeriö. Aikataulu 2021–2023

Oikeudenhoidon selonteko on annettu eduskunnalle syksyllä 2022. Syyttäjälaitoksen resurssiesityksiä on viety eteenpäin osana selonteon käsittelyä.

Ministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan hallitus varmistaa oikeusjärjestelmän toimijoiden rahoituksen ja rikosprosessiketjun rahoitusta tarkastellaan kokonaisuutena, jotta pullonkauloja ei synny ja varmistetaan oikeusjärjestelmän toimijoiden rahoitus.

35. Osoitetaan erikoissyyttäjien joukosta ihmiskaupparikoksiin syvällisemmin perehtyneet erikoissyyttäjät, jotka antavat asiantuntijaneuvoja esitutkintaviranomaisille ja muille syyttäjille. Vastuutaho: Syyttäjälaitos. Aikataulu 2021

Erikoissyyttäjistä tällä hetkellä seitsemän syyttäjän syvempi erikoisosaaminen kattaa ihmiskaupan. Syyttäjälaitoksessa on niin työperäiseen kuin seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvään ihmiskauppaan perehtyneitä erikoissyyttäjiä. He ovat sijoittuneet eri puolelle maata.

36. Muodostetaan erikoissyyttäjien ja mahdollisesti muiden ihmiskauppaa käsittelevien syyttäjien kesken vertaisverkosto, jossa syyttäjät jakavat tietoa ja kokemuksiaan ja hyviä käytäntöjään ihmiskaupparikosasioissa. Järjestetään ihmiskaupparikoksista syyttävälle syyttäjille syventävää erikoiskoulutusta ihmiskaupasta säännöllisesti. Vastuutaho: Syyttäjälaitos. Aikataulu 2021

Verkosto ja yhteinen työtila on perustettu. Verkosto on rakennettu Etelä-Suomen syyttäjäalueelle poliisin tutkintaryhmän rinnalle, mutta siihen on otettu mukaan erikoissyyttäjiä myös muualta Suomesta. Koulutusta on järjestetty ja sitä järjestetään jatkossakin. Työperäistä ihmiskauppaa ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää ihmiskauppaa koskevaa koulutusta on annettu vuonna 2023. Syyttäjälaitoksen oma ihmiskauppakoulutus järjestetään vuosittain edelleen, myös vuonna 2024.

37. Selvitetään tuomioistuinlaitoksen henkilöstön koulutustarpeet sekä yleisissä että hallintotuomioistuimissa ihmiskaupan tunnistamisen edistämiseksi ja rikosvastuun toteutumisen tehostamiseksi. Sisällytetään ihmiskauppa-asiat tarvittaessa tuomioistuinlaitoksen koulutussuunnitelmaan. Vastuutaho: Tuomioistuinvirasto. Aikataulu 2021

Ihmiskauppa-asioiden käsittelyyn liittyviä kysymyksiä on käsitelty integroidusti rikosasioiden käsittelyä yleisesti koskevissa koulutuksissa. Erillinen ihmiskaupakoulutus oli osa vuoden 2022 vahvistettua koulutussuunnitelmaa, mutta koulutus jouduttiin siirtämään kouluttajista johtuvista syistä huhtikuulle 2023.

38. Arvioidaan tarvittaessa tuomioistuinlaitoksen lisäresurssitarpeet. Vastuutaho: oikeusministeriö, Tuomioistuinvirasto. Aikataulu 2021–2023

Seurataan juttumäärän kehittymistä tuomioistuimissa. Indikaattorina käytetään syyteharkintaan tulevien juttujen määrää. Jos lisäresursseja tuomioistuihin tarvitaan, voidaan harkita resurssiesityksen viemistä eteenpäin yhteisenä useamman oikeusviranomaisen kesken.

2.4 Ihmiskauppaa torjutaan yhdessä ja laaja-alaisesti

Ihmiskauppa on koko yhteiskuntaa koskettava ongelma. Ihmiskauppa loukkaa vakavasti uhrin perustavanlaatuisia oikeuksia, heikentää rehellisten ja lainkuuliaisten yritysten kilpailumahdollisuuksia ja kaventaa verotuloja. Ihmiskaupasta saatava rikoshyöty on huomattava. Suomessa ihmiskaupan vastainen työ nähdään poikkihallinnollisena kokonaisuutena, jota viedään eteenpäin useiden ministeriöiden ja viranomaisten yhteistoimintana. Toimien tehokas yhteensovittaminen edellyttää valtioneuvostotasoista koordinaatiota myös jatkossa. Ihmiskaupan vastainen työ on ensisijaisesti valtion vastuulla. Silti on tärkeää, että ihmiskaupan vastaista työtä tehdään yhdessä ja laaja-alaisesti yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Kansalais- ja työmarkkinajärjestöillä on merkittävä rooli ihmiskaupan uhrien tavoittamisessa ja tunnistamisessa, neuvonnassa sekä uhrien viranomaisavun piiriin ohjaamisessa. Yhteistyö yritysten ja työnantajien kanssa on yksi ihmiskaupan vastaisen työn onnistumisen edellytys.

Toimintaohjelman tavoitteena oli, että ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen, auttamiseen ja neuvontaan erikoistuneiden järjestöjen perustoiminnan ja ihmiskauppaan erikoistuneen järjestötoiminnan jatkuvuus varmistetaan. Tahtotilana oli, että järjestöjen pitkäjänteinen perustyö riskissä olevien ihmisryhmien parissa sekä ihmiskaupan uhrien auttamiseen ja neuvontaan erikoistunut toiminta saadaan rahoitettua.

39. Huolehditaan siitä, että ihmiskaupan vastainen työ sisällytetään valmisteltavana olevan poikkihallinnollisen lapsistrategian toimeenpanoon. Vastuutaho: valtioneuvoston kanslia. Aikataulu 2021

Ihmiskauppa on otettu huomioon lapsistrategiassa. Strategian mukaan ryhdytään suunnitelmallisiin toimiin väkivaltaa tai häirintää kokeneiden lasten palvelujen vahvistamiseksi ja panostetaan lapsikaupan ja muun ihmiskaupan vastaiseen työhön laajasti eri hallinnonaloilla. Strategian toimeenpanossa huomioidaan ihmiskaupan vastainen työ.

Lastensuojelulaitoksista luvattomasti poistuneet nuoret ovat suuressa riskissä joutua muun muassa ihmiskaupan uhreiksi tai muuten hyväksikäytetyiksi. Tämä on huomioitu lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa siten, että laaditaan valtakunnallinen toimenpideohjelma luvattomasti sijaishuoltopaikasta poistumisten ennaltaehkäisyyn, luvattoman poissaolon aikaiseen toimintaan sekä jälkityöhön.

40. Sisällytetään ihmiskaupan vastainen työ mahdollisuuksien mukaan tasa-arvopoliittiseen selonteeseen, joka annetaan eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä. Vastuutaho: sosiaali- ja terveysministeriö. Aikataulu 2021

Ihmiskauppa on huomioitu selonteossa. Selonteon tavoitteilana on, että seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa tunnistetaan sukupuolistuneena väkivaltana ja sitä torjutaan tehokkaasti. Lisäksi tavoitteena on, että väkivallan uhrit saavat apua, tekijät ohjataan tukipalveluihin ja yhteiskunta tarjoaa erityistä suojaa haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille henkilökohtaisen koskemattomuuden varmistamiseksi.

**41. Selvitetään ihmiskaupan vastaisen työn valtioneuvostotasoista koordinaattiorakennetta. Selvitys sisältää vaihtoehdot toteuttamistavoista, ml. sijoituspai-
kasta, ja resurssitarpeesta sekä ehdotuksen koordinaation tehtävistä, ml. tie-
don kokoamisesta, jakamisesta ja viestinnästä ihmiskaupan vastaisesta työstä
yleisölle esim. www.ihmiskauppa.fi -sivuston kautta. Selvityksessä otetaan
huomioon myös muiden ihmiskaupan vastaisen työn toimijoiden, kuten ihmis-
kaupparaportoijan, poliisin tutkintaryhmän ja Ihmiskaupan uhrien auttamisjär-
jestelmän, tehtävät ja vastualueet, ja pyritään yhteensovittamaan nämä vas-
tuut keskenään välttäen päällekkäisen työn tekemistä. Vastuutaho: valtioneu-
voston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio. Aikataulu 2021, rahoitus OM
15000 euroa**

Keväällä 2022 oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministerityö-
ryhmä linjasi valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaation vakiinnutta-
misesta oikeusministeriöön. Syksyllä 2021 toteutetun selvityksen mukaan koordinaa-
tiolle on olemassa selkeä tarve, ja koordinaattiorakenteen tulisi olla pysyvä. Myös toi-
mintaohjelman toimeenpanotyö on käytännössä osoittanut, että koordinaatiolle on
olemassa selkeä tarve, eikä se todennäköisesti tule vähenemään ainakaan lähitule-
vaisuudessa. Koordinaattorin ja hänen työparinsa virat on vakinaistettu ja sijoitettu
oikeusministeriöön.

**42. Tuetaan viranomaisten ja järjestöjen yhteistyöverkoston rakentamista ja toimi-
joiden osaamisen vahvistamista sukupuolistuneeseen väkivaltaan ja seksuaa-
liseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan tunnistamiseksi, ilmitulon edis-
tämiseksi ja uhrien avun piiriin ohjaamiseksi. Vastuutaho: valtioneuvoston ih-
miskaupan vastaisen työn koordinaatio yhteistyössä työryhmän kanssa. Aika-
taulu 2021–2023**

Rikosuhripäivystykselle myönnettiin 140 000 euroa seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden ihmiskaupan uhrien auttamiseen tarkoitettuun verkostohankkeeseen (ns. Seive-hanke). Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori toimi hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana.

Hankkeen aikana toteutettava Rikosuhripäivystyksen asiakasprofiileihin liittyvä selvitys on valmistunut ja julkaistu keväällä 2023. Selvityksessä tarkasteltiin muun muassa ihmiskaupan uhriksi joutuneiden henkilöiden tilanteiden taustalla olevia haavoittuvuustekijöitä, avunsaantia, rikosprosessia, psykologisen kontrollin merkitystä sekä verkostoyhteistyön merkitystä uhrien auttamisessa. Selvityksen yhteenvetona on saatu kattava ja ajantasainen kuva n. 200 seksuaaliväkivaltaa kokeneen ihmiskaupan uhrin tilanteista, tarpeista ja prosessien etenemisestä.

Tulosten mukaan ihmiskaupan uhriksi joutunutta henkilöä ei ole mahdollista auttaa kokonaisvaltaisesti ennen kuin hyväksikäytön taustalla oleva kokonaisuus tunnustetaan ja siihen puututaan. Yhtäältä kattavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä muut tukipalvelut edesauttoivat esitutinnan ja siten koko rikosprosessin menestymistä. Toisaalta rikosprosessin menestyminen tai kuulluksi tuleminen tukivat uhriksi joutuneen henkilön toipumista ja ennaltaehkäisivät uudelleen uhriksi joutumista.

Selvityksessä esitetään, että kattavien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen, rikoksen uhrien tukipalveluiden ja onnistuneen rikosprosessin toisiaan tukeva ja täydentävä merkitys tulee huomioida aiempaa paremmin uhriksi joutuneiden henkilöiden auttamisessa ja ihmiskaupparikollisuuden tutkinnassa. Selvitys sisältää 13 suositusta ihmiskaupan uhreja kohtaaville viranomaisille ja muille tahoille.

Syksyn 2022 aikana toteutettiin palveluverkostokartoitus seksuaaliväkivaltaa kokeneille henkilöille suunnatuista järjestöpalveluista valtakunnallisesti käytännön toimijoiden työn tueksi.

Hankkeen aikana on perustettu viisi alueellista viranomais- ja järjestötoimijoista koostuvaa työryhmää (Helsinki, Vantaa, Oulu, Turku, Tampere), jotka toimivat aktiivisesti myös hankkeen päätyttyä. Lisäksi on tarpeesta johtuen perustettu pääkaupunkiseudulla nuorten kanssa työskentelevien viranomais- ja järjestötoimijoiden alatyöryhmä vastaamaan alaikäisinä ihmiskaupan uhriksi joutuneisiin henkilöihin liittyvään huoleen. Myös nuorten työryhmän toiminta on jatkunut hankkeen päätyttyä.

Hankkeen puitteissa koulutettiin kohdennetusti lähes 1500 henkilöä, joukossa poliisin, syyttäjän, päihdepalveluiden, seri-tukikeskusten, sosiaalipalveluiden ja nuorten kanssa toimivien tahojen edustajia. Koulutukset on järjestetty koulutettavien organisaatioiden pyynnöstä.

Lisäksi koko hankkeen ajan tehtiin asiakastyötä seksuaaliväkivaltaa kohdanneiden ihmiskaupan uhrien parissa.

43. Parannetaan Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän ja kuntien välistä yhteistyötä järjestämällä alueellisia keskustelufoorumeja, joissa tietoa ja kokemuksia uhrien auttamisesta jaetaan ja sovitaan yhteisistä menettelytavoista ihmiskaupan uhrien avun saannin ja yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Vastuutaho: valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio yhteistyössä työryhmän ja erityisesti sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Aikataulu 2021–2023

Vuosina 2021 ja 2022 järjestetty kuntien sosiaalitoimen ja terveystoimen edustajien kanssa keskusteluita ihmiskaupan uhrien auttamisen käytännöistä eri kunnissa. Keskusteluissa jaettiin parhaita käytäntöjä ja kokemuksia, ja tapaamisia pidettiin hyödyllisinä. Tarkoitus on jatkaa keskusteluiden järjestämistä osana oikeusministeriön NRM-hanketta siinä vaiheessa, kun ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja palveluohjausta koskevaa ohjeistusta jalkautetaan hyvinvointialueilla.

44. Lisätään yritysten ja työmarkkinajärjestöjen tietoisuutta ihmiskaupasta ja työperäisestä hyväksikäytöstä sekä työkaluista näiden ilmiöiden torjumiseksi osana yritysten yhteiskuntavastuun toteutumista. Tehdään yhteistyötä yritysten ja työmarkkinajärjestöjen kanssa ihmiskauppakysymyksissä Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän koordinoiman IKUT-hankkeen yhteydessä. Hyödynnetään olemassa olevaa tiedotus- ja koulutusmateriaalia ja tarpeen mukaan täydennetään materiaalia. Vastuutahot: Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, Heuni, työ- ja elinkeinoministeriö. Aikataulu 2021–2023, lisärahoitus Maahanmuuttovirasto 15000 euroa

IKUT-hankkeessa on järjestetty 13.4.2021 yrityksille suunnattu ”Ihmiskaupan torjunta osana yrityksen vastuullisuustyötä” – webinaari. Ennen IKUT-hankkeen päättymistä hanke järjesti 21.2.2023 yrityksille suunnatun ”Vastuullinen yritys ja ihmiskaupan uhrien rekrytointi” -webinaarin.

Yritysten tietoisuutta on lisätty kontaktoimalla niitä suoraan ja tarjoamalla niille räätälöityjä koulutuksia ihmiskaupan torjunnasta yrityksen hankinnoissa ja rekrytoinneissa sekä ihmiskaupan uhrien työllisyyden edistämisestä. IKUT-hanke on kouluttanut S-ryhmää vuoden 2021 aikana sekä Fazeria, Tokmannia, Lassila & Tikanojaa ja Elisaa vuonna 2022. IKUT-hanke on pilotoinut ihmiskaupan uhrien ja muiden haavoittuvien maahanmuuttajaryhmien rekrytointiyhteistyötä Suomen Pakolaisavun, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän ja Lassila & Tikanojan kanssa. Yhteistyöhön on sisällynyt mm. esihenkilöiden kouluttamista.

IKUT-hanke, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ja SAK ovat suunnitelleet ja toteuttaneet yhdessä työmarkkinajärjestöissä toimiville sekä luottamushenkilöille kohdistetun työvoiman hyväksikäyttöä ja pakkotyötä koskevan koulutuksen, joka toteutetaan suomeksi ja englanniksi.

IKUT-hanke on valmistellut ihmiskauppa.fi-sivuille myös y yrityksille suunnatun ihmiskaupan uhrin työllistyminen -osiota, joka sisältää tietoa uhrien työllistymisen tukemisesta sekä rekrytoinnista.

- 45. Huolehditaan siitä, että työperäisen hyväksikäytön torjunta, ml. paikallisissa alihankintaketjuissa olevat riskit, otetaan huomioon yritysten ja julkisen sektorin yhteiskuntavastuukysymysten edistämistyössä ja korostetaan, että työperäisen hyväksikäytön torjunta on osa asianmukaisen huolellisuuden noudattamista. Laaditaan ohjeistus siitä, miten hankinnoissa voidaan ottaa huomioon ihmiskaupan ja työperäisen hyväksikäytön torjunta. Ohjeistus sisältää malleja sopimusehdoista, joilla voidaan vähentää riskejä. Toimenpide toteutetaan yhteistyössä vaikuttavat julkiset hankinnat -toimenpideohjelman eli Hankinta-Suomen kanssa. Vastuutahot: valtionvarainministeriö yhteistyössä Vantaan kaupungin ja Heunin kanssa. Aikataulu 2021**

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI toteutti hankkeen, jossa luotiin ohjeistusta julkisista hankinnoista vastaaville. Hankintayksiköitä ovat esimerkiksi valtio ja kunnat, ja ne noudattavat hankinnoissaan hankintalakia. Ohjeistuksen tarkoituksena on ehkäistä hyväksikäyttöä ja helpottaa hyväksikäyttöön puuttumista hankintayksiköissä. Hanke valmistui vuoden 2021 lopussa.

Oppaassa kerrotaan hyväksikäyttö- ja ihmiskauppailmiöistä sekä annetaan ohjeita, miten toimia, jos epäilee työperäistä hyväksikäyttöä tapahtuvan kotimaisissa hankinnoissa. Lisäksi oppaassa ehdotetaan hyväksikäyttöä ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä hankinnan eri vaiheissa. Suomalaisilla hankintayksiköillä on mahdollisuus toimia suunnannäyttäjänä, sillä vastaavaa ohjeistusta ei ole ollut aikaisemmin olemassa Euroopassa tapahtuvan työperäisen hyväksikäytön torjumiseksi.

Työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjuminen hankinnoissa on tärkeää Suomessa erityisesti riskialoilla, kuten siivous-, rakennus-, ja ravintola-aloilla. Näin hankintayksiköt voivat ennaltaehkäistä väärinkäytöksiä ja rikoksia sekä edistää ihmisoikeuksien ja työelämän peruseriaatteiden kunnioittamista.

- 46. Parannetaan mahdollisuuksia sopimuskauden aikaiseen valvontaan. Selvitetään keinoja tiedonsaannin parantamiseksi siten, että velvoitteidenhoitoselvitykset olisivat hankintayksiköiden käytettävissä myös sopimuskauden aikana. Selvennetään ohjeistuksia, jotta työpaikoilla on tiedossa, miten ja kenelle ongelmista ilmoitetaan. Jaetaan hyviä käytäntöjä ongelmien esiin nostamiseksi.**

Vastuutaho: työ- ja elinkeinoministeriö, valtionvarainministeriö. Aikataulu 2021–2023

HEUNI on toteuttanut Työperäinen hyväksikäyttö ja julkiset hankinnat -oppaan VM:n toimeksiannosta hankintayksiköiden tueksi (edellinen toimenpide). Oppaassa kerrotaan hyväksikäyttö- ja ihmiskauppailmiöistä sekä annetaan ohjeita, miten toimia, jos epäilee työperäistä hyväksikäyttöä tapahtuvan kotimaisissa hankinnoissa. Lisäksi oppaassa ehdotetaan hyväksikäyttöä ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä hankinnan eri vaiheissa.

Hankintalakia on muutettu ja lakia on selvennetty siten, että Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön velvoitteidenhoitoselvitys voidaan pyytää jatkossa myös alihankkijasta sekä hankintalain ulkopuolelle jäävissä pienhankinnoissa. Selvyyden vuoksi todetaan, että poissulkeminen voidaan selvittää myös sote-hankinnoissa. Rikosrekisteriotteen saa myös alihankkijasta, kun selvitetään pakollisia poissulkemisperusteita tarjouksen arvioinnin yhteydessä. Harmaan talouden torjunta on esillä myös Hankinta-Suomen eri hankkeissa ja Hankintaneuvontayksikön ohjeistuksessa (mm. hankintasopimuksen ehdot). Lakimuutokset ovat tulleet voimaan 1.7.2021 (499/2021).

47. Sisällytetään ihmiskaupan estäminen mahdollisuuksien mukaan kehityspoliittiseen selontekoon ja pidetään huolta siitä, että ihmiskauppakysymys otetaan huomioon Suomen ulkopoliittisia tavoitteita edistettäessä niissä asiayhteyksissä, joissa se on tarpeen. Näitä asiakokonaisuuksia ovat mm. tasa-arvo, naiseen kohdistuva väkivalta, kestävä kehitys ja kansainväliset muuttoliikkeet. Vastuutaho: ulkoministeriö. Aikataulu 2021–

Ihmiskauppa on huomioitu vuoden 2021 kehitysyhteistyön ylivaalikautisessa selonteossa ihmisoikeusperustaisen lähestymistavan yhteydessä. Selonteon mukaan myös ihmiskauppaa estetään noudattamalla ihmisoikeusperustaista lähestymistapaa. Lisäksi ihmisoikeuksien toteutuminen on yksi selonteon keskeisiä kehityspoliittikan tavoitteista, mukaan lukien oikeuksien tunnistamisen toteutuminen. Selonteossa keskeisiä kehitysyhteistyön periaatteita ovat myös syrjimättömyys, yhdenvertaisuus sekä osallisuus, jotka osaltaan tukevat ihmiskaupan vastaista työtä. Naisten ja tyttöjen oikeuksien ja tasa-arvon edistäminen on yksi Suomen pitkäaikaisia keskeisiä ja myös läpileikkaavia tavoitteita, mikä tukee myös ihmiskaupan sukupuolittuneen luonteen huomioimista ja puuttumista.

Lisäksi ihmisoikeusselonteko vuodelta 2021 linkittää ihmiskaupan muuttoliikkeeseen. Sen mukaan työvoiman ali- tai ylitarjonta sekä kansallisten ja kansainvälisten varallisuuserojen kasvu lisäävät myös muuttoliikettä ja mahdollistavat esimerkiksi ihmiskauppaa. Selonteko tähdentää yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon vahvistamista ja nostaa esille erityisen haavoittuvassa asemassa olevien oikeudet sekä moninkertaisen ja risteävän syrjinnän, mikä liittyy myös ihmiskaupan esiintyvyyteen. Selonteossa

korostetaan myös naisten ja tyttöjen oikeuksia Suomen pitkäaikaisena painopisteenä ihmisoikeuksien saralla. Ihmiskauppa tunnustetaan myös yhdeksi naisiin ja tyttöihin kohdistuvan sukupuolittuneen väkivallan muodoksi. Ihmiskauppa voi liittyä myös seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja pakkoavioliittoihin. Naisten taloudellinen voimaantuminen ja köyhyyden vähentäminen nähdään myös yhtenä keinona ehkäistä nimenomaan ihmiskaupan sukupuolittunutta luonnetta. Tietoisuuden lisääminen ja koulutus ovat merkityksellisiä toimia ihmiskaupan vastaisessa työssä ja erityisesti sen ehkäisemisessä.

Kansainvälisten sopimusvalvontaelinten suositusten osalta toistuvia maahanmuuttoa koskevia teemoja ovat muun muassa nimenomaan ihmiskaupan uhrien tunnistaminen, suojelu ja huomioiminen sekä uhreille osoitettavien palvelujen turvaaminen turvapaikkaprosessissa ja vastaanotto-olosuhteiden osalta, kansalliseen turvapaikkalainsäädäntöön tehdyt muutokset, kansallisen turvapaikkaprosessin laatu ja oikeusvarmuus, erityisesti alaikäisten säilöönnotto ja säilöönnotto-olosuhteet sekä perheen yhdistäminen ja oikeus perhe-elämään.

Ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova itsenäinen ja riippumaton ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (GRETA) on nostanut esille edellisten lisäksi myös lapsikaupan ja sen ehkäisemiseen liittyvät tarvittavat toimenpiteet.

Selonteon mukaan useisiin saatuihin suosituksiin on jo reagoitu, lisäksi oikeuksien toteutumista seurataan käytännössä ja valmistellaan tarvittavat säädösmuutokset.

Ihmiskauppakysymyksiä edistetään muutoin keskeisimmin siviilikriisinhallinnan yhteydessä.

Ihmiskaupan osalta toimintaympäristö on muotoutunut entistä haasteellisemmaksi muun muassa konfliktien sekä luonnonkatastrofien kasvaessa sekä pandemioiden aikana. Myös ilmastonmuutos johtaa aiempaa enemmän humanitaarisiin ennakoimattomiin tilanteisiin sekä maansisäisesti siirtymään joutuvien että rajat ylittävän muuttoliikkeen takia. Useimmiten haavoittuvassa asemassa olevat, kuten esimerkiksi vammaiset henkilöt, vähemmistöt sekä naiset ja lapset joutuvat erityisen haavoittuvaan asemaan ja sitä kautta myös ihmiskaupan uhreiksi. Toimintaympäristön muutokset tulee huomioida tehokkaasti sekä kansallisessa että kansainvälisessä yhteistyössä ja toiminnassa.

2.5 Ihmiskaupan vastaista työtä kehitetään tietopohjaisesti

Suomen ihmiskaupan vastainen toiminta on tietopohjaista. Selvitys- ja tutkimustoiminta si-
dottiin tiiviisti ihmiskaupan vastaisen työn kehittämiseen. Myös ihmiskauppaa koskevaa ti-
lastointia kehitettiin. Tietopohjainen ihmiskaupan vastainen toiminta edellyttää luotettavaa
ja vertailukelpoista tilastotietoa, mikä puolestaan edellyttää sitä, että tilastointijärjestelmät

kykenevät vastaamaan kyseisiin tiedontarpeisiin. Poliisin tietojärjestelmiä uudistettaessa tul-
laan huolehtimaan siitä, että ihmiskauppa tulee luokitelluksi rikosilmoitusta kirjattaessa
myös hyväksikäyttötarkoituksen mukaan ja että samat tiedot siirtyvät myös oikeusviran-
omaisten tietojärjestelmiin. Riippumattomalla arvioinnilla, kuten kansallisena ihmiskauppa-
raportoijana toimivan yhdenvertaisuusvaltuutetun selvityksillä, voidaan saada tietoa ihmis-
kaupan vastaisen työn tehokkuudesta, epäkohdista ja mahdollisista sivuilmiöistä. Tiedon ja
siihen perustuvien suositusten avulla ihmiskaupan vastaista työtä tehostetaan, kehitetään
ja tarvittaessa suunnataan uudelleen.

**48. Selvitetään, miksi rikoslain säännöstä seksikaupan kohteena olevan henkilön
hyväksikäytöstä sovelletaan vain harvoin. Selvityksessä tutkitaan syitä rikosil-
moitusten, esitutkintojen, syyteharkintojen ja tuomioiden vähäiselle määrälle
Vastuutaho: oikeusministeriö, valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn
koordinaatio. Aikataulu 2020–2021, rahoitus OM 30000 euroa**

Selvitys seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikossään-
nöksen soveltamiskäytännöstä julkaistiin 28.4.2022. Selvityksessä perehdytään
säännöksen sisältöön ja sen ongelmakohtiin. Selvityksessä on myös arvioitu sään-
nöksen soveltamiseen liittyvien viranomaisprosessien toimivuutta. Keskeisenä ha-
vaintona on, että seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva
säännös on perusratkaisultaan toimiva, mutta säännöksen soveltamiskäytäntö ei ole
täysin johdonmukaista. Säännöksen soveltamisalan täsmentäminen oikeuskäytän-
nössä olisi tarpeen. Säännöksen rangaistusasteikko ei vastaa säännöksessä ran-
gaistavaksi säädetyn teon hyväksikäyttöluonnetta. Säännöstä koskevien asioiden
etenemiseen rikosprosessissa tulee kiinnittää aiempaa enemmän huomiota, minkä
lisäksi tiettyjä asianomistajan asemaa parantavia muutoksia olisi tehtävä oikeuden-
käymiskaareen ja vahingonkorvauslakiin.

**49. Selvitetään ihmiskauppaa ja sen lähirikoksia (esim. paritus, kiskonnantapainen
työsyryntä, törkeä kiskonta) koskevien rangaistussäännösten soveltamista ja
soveltamiseen mahdollisesti liittyviä haasteita. Tutkimuksessa selvitetään
myös voimassa olevan rikosprosessilainsäädännön edellytykset edistää ih-
miskaupan tunnistamista rikosprosessissa ja turvata uhrien asema rikospro-
sessin aikana. Vastuutaho: valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koor-
dinaatio yhdessä hankkeen ohjausryhmän kanssa. Aikataulu 2021–2022, VN
TEAS -rahoitus, 110000 euroa**

Selvitys ihmiskauppaa ja sen lähirikoksia koskevien säännösten soveltamiskäytän-
nöstä julkaistiin 4.3.2022. Selvityksen julkistamisen yhteydessä järjestettiin julkista-
misseminaari. Lisäksi 28.10.2022 järjestettiin laajempi seminaari Säätytalolla, jossa
käsiteltiin sekä toimenpiteessä 48 toteutettua selvitystä että tätä selvitystä.

Tutkimuksessa on selvitetty ihmiskauppaa ja sen lähirikoksia – paritus ja kiskonnantapainen työsyryntä – koskevien säännösten soveltamiskäytäntöä sekä ihmiskaupparikosten etenemistä rikosprosessissa. Koska osa ihmiskauppa- ja lähirikoksista tapahtuu yhtiöiden toiminnassa, tutkimuksessa on tarkasteltu myös oikeushenkilön rangaistusvastuuta, rikoshyödyn menettämistä ja liiketoimintakieltoa sekä niitä koskevaa soveltamiskäytäntöä.

Tutkimuksessa on analysoitu ihmiskauppaa ja lähirikoksia koskevia esitutkintapäätöksiä, syyttäjän päätöksiä sekä tuomioistuinratkaisuja vuosilta 2010–2020. Keskeisenä havaintona on, että ihmiskauppaa koskevan rikoksen luonteen ymmärtämisessä sekä sitä koskevan lainsäädännön tarkoituksen ja sisällön hahmottamisessa on parantamisen varaa. Työperäistä ihmiskauppaa ei myöskään aina osata tutkia talousrikoksena, minkä seurauksena oikeushenkilö ei välttämättä joudu syytteeseen ihmiskauppa- ja lähirikoksista, ja rikoshyöty jää usein osittain vastaajien hyväksi.

Edellä mainitut haasteet johtuvat ennen muuta ihmiskauppaa koskevan tulkintakäytännön vähäisyydestä, ihmiskauppaa koskevan ilmiön vähäisestä tuntemuksesta sekä asiaa koskevan oikeuskirjallisuuden ja koulutuksen vähäisyydestä. Kehitettävää on myös ihmiskauppa- ja lähirikosten asianomistajan asemassa sekä näytön hankkimisessa ja pakkokeinojen käyttämisessä osana esitutkintaa.

50. Selvitetään nykytila liittyen oikeusjärjestelmän perusperiaatteeseen jättää rankaisematta pakon alla tehdystä rikoksesta (ns. rankaisemattajättämisperiaate). Selvityksessä tulisi ihmiskaupparikosten osalta arvioida tämän periaatteen toteutumista käytännössä. Jos periaate ei toteudu, syitä siihen tulisi kartoittaa. Selvityksen tarkoituksena on tuottaa viranomaisille tietoa viranomaiskäytäntöjen kehittämiseksi, jotta hyväksikäyttö rikollisessa toiminnassa ihmiskaupan muotona tunnistettaisiin nykyistä paremmin jo rikosprosessin alkuvaiheessa. Vastuutaho: oikeusministeriö. Aikataulu 2021, rahoitus OM 30000 euroa

Yhdenvertaisuusvaltuutetun laatima selvitys ihmiskaupan uhrien rankaisemattomuusperiaatteesta julkaistiin 1.9.2022. Julkistamiswebinaari järjestettiin 28.9.2022.

Hyväksikäyttö rikollisessa toiminnassa on ihmiskaupan muoto, jossa ihmiskaupan uhri pakotetaan tekemään rikoksia hyväksikäyttäjän lukuun. Rankaisemattomuusperiaate tarkoittaa yksinkertaistettuna sitä, ettei rikolliseen toimintaan pakotettuja ihmiskaupan uhreja tule rangaista. Periaatteelle on vahva tuki kansainvälisessä sääntelyssä ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä. Periaatteen taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että rikolliseen toimintaan pakotetun henkilön kohtaaminen apua ja tukea tarvitsevana ihmiskaupan uhrina edistää samalla tehokkaasti ihmiskauppaan syyllistyneiden henkilöiden kiinnisaamista ja saattamista rikosvastuuseen. Rankaisemattomuusperiaate ei kuitenkaan merkitse ehdotonta syytesuojaa.

Tutkimuksessa selvitettiin rankaisemattomuusperiaatteen kansainvälistä taustaa, sekä arvioitiin, miten periaate on mahdollista sovittaa osaksi suomalaista rikosoikeudellista järjestelmää ja miten periaatetta voi toteuttaa käytännössä.

Rankaisemattomuusperiaate ei poista rikosvastuuta. Suomessa rankaisemattomuusperiaatetta voidaan toteuttaa toimenpiteistä luopumista koskevien säännösten avulla (esitutinnan toimittamatta jättäminen tai lopettaminen, syyttämättä jättäminen, rangaistuksen tuomitsematta jättäminen), joita voidaan soveltaa rikosprosessin eri vaiheissa ja jotka mahdollistavat ihmiskaupan uhrien syyttämättä ja rankaisematta jättämisen.

Tutkimuksessa katsotaan, että kotimainen rikosoikeudellinen säännöstö on sinänsä riittävä ja antaa mahdollisuuden toteuttaa rankaisemattomuusperiaatetta. Ongelmana onkin ollut oikeuskirjallisuuden ja oikeuskäytännön puute, minkä seurauksena ei ole muodostunut periaatteen soveltamista tukevia tulkintakannanottoja. Tutkimuksen perusteella on selviä viitteitä siitä, että ihmiskaupan uhrien suojele ei toteudu riittävän hyvin, eivätkä rikolliseen toimintaan pakotetut uhrit pääse käyttämään oikeuksiaan. Ihmiskauppa ja rikolliseen toimintaan pakottaminen sen muotona on piiloutuva ilmiö. Tietoisuus on tärkeää, jotta viranomaiset olisivat valmiita kiinnittämään asiaan huomiota ja jo jotta päästäisiin ohjaamaan uhria avun ja tuen piiriin.

Rankaisemattomuusperiaatteen soveltamisen keskeisiä esteitä ovat käytännön soveltamiskokemuksen puuttuminen, ihmiskaupan uhrien heikko tunnistaminen ja se, ettei rikosprosessin aikana kiinnitetä riittävästi huomiota rikoksen taustalla olevaan hyväksikäyttöön. Tutkimuksessa annetaan tulkintasuosituksia rankaisemattomuusperiaatteen soveltamiseksi ja rikollisessa toiminnassa tapahtuvan hyväksikäytön tunnistamisen edistämiseksi. Tutkimuksen perusteella nykyinen rikosoikeudellinen lainsäädäntö on riittävä rankaisemattomuusperiaatteen toteuttamiseksi, kunhan säännöksiä ryhdytään määrätietoisesti soveltamaan käytännössä.

51. Selvitetään, miten ulkomaalaislain mukaista ihmiskaupan uhrin oleskelulupaperustetta sovelletaan ja millaisia haasteita soveltamisessa mahdollisesti kohdataan. Arvioidaan selvityksen pohjalta toimet viranomaiskäytäntöjen yhdenmukaistamiseksi ja mahdolliset lainmuutostarpeet. Tavoitteena on, että ihmiskauppaa koskeva oleskelulupalainsäädäntö, ja siihen perustuva soveltamiskäytäntö, olisi mahdollisimman selkeää ja ennakoitavaa, jotta ne eivät näyttyädy ihmiskaupan uhrille esteenä ilmoittaa hyväksikäytöstä. Vastuutaho: sisäministeriö. Aikataulu 2021, rahoitus SM ja TEM 20000 euroa

Selvitys Ihmiskaupan uhrien oleskelulupakäytännöstä valmistui syksyllä 2021. Sisäministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön yhdenvertaisuusvaltuutetulta tilaaman tutkimuksen yksi keskeinen kysymys oli, miten ihmiskaupan uhrien haavoittuvuutta on arvioitu Maahanmuuttoviraston päätöksissä. Arviointi oli tutkimuksen mukaan moni-

puolista mutta vaihtelevaa. Ihmiskauppa ei ollut myönteisissä päätöksissä välttämättä pääsyy kansainvälisen suojelun tai oleskeluluvan myöntämiselle. Tutkimuksen perusteella annettiin seuraavat suositukset: Ensinnäkin lainsäädäntöä ja soveltamiskäytäntöä olisi muutettava siten, että yhä useampi ihmiskaupan uhri täyttäisi oleskeluluvan myöntämisen edellytykset. Toiseksi tilapäisen oleskeluluvan edellytyksiä olisi muutettava siten, että ihmiskaupan uhrin oikeudet rikoksen asianomistajana turvataisiin koko rikosprosessin ajaksi. Kolmanneksi olisi lisättävä koulutusta.

Maahanmuuttovirasto on toteuttanut suositusten huomioimiseksi useita toimenpiteitä muun muassa soveltamiskäytäntöön ja koulutukseen liittyen. Selvitys ei ole johtanut ihmiskaupan uhrin oleskelulupaa koskeviin lainsäädäntömuutoksiin.

52. Selvitetään, miten ulkomaalaislakia ihmiskaupan uhrien harkinta-ajoista sovelletaan. Selvityksessä tarkastellaan, kuinka paljon harkinta-aikoja myönnetään, keille niitä myönnetään ja mikä viranomainen ne myöntää. Arvioidaan selvityksen pohjalta toimet viranomaiskäytäntöjen yhdenmukaistamiseksi ja uhrien aseman turvaamiseksi esimerkiksi valvontatoimien yhteydessä. Vastuutaho: sisäministeriö. Aikataulu 2022, rahoitus SM 25000 euroa

Selvitys ihmiskaupan uhreille annettavista harkinta-ajoista ja seksuaalipalvelujen myynnistä käännyttämisen perusteena julkaistiin keväällä 2023. Sisäministeriön HEUNllta tilaaman selvityksen tavoitteena oli selvittää, onko ihmiskaupan uhrien harkinta-aikoja sekä seksuaalipalveluiden myyntiin liittyvää käännyttämisperustetta koskevissa laeissa tai viranomaiskäytännössä epäkohtia, jotka estävät ihmiskaupan ilmituloa. Selvitys perustui Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän, poliisin ja Rajavartiolaitoksen päätöksiin (2015– 2021) sekä haastatteluihin. Tarkasteluajanjaksolla annettiin 78 harkinta-aikaa. Haastatellut pitivät harkinta-aikaa hyvänä käytäntönä. Sen avulla uhri voi harkita yhteistyötä poliisin kanssa ja alkaa toipua kokemuksistaan. Haasteina nähtiin esitutkintaviranomaisten tiedonpuute harkinta-ajan myöntämisestä, harkinta-ajan pituuden ennakoimattomuus ja keskeyttämisperuste. Seksuaalipalveluiden myyntiepäilyn perusteella tehtiin 75 käännyttämispäätöstä. Määrä on viime vuosina laskenut. Esitutkintaviranomaisten on usein haastavaa tunnistaa, liittyykö tapauksiin ihmiskauppaa. Käännyttämisen uhka voi haitata ihmiskaupan ilmituloa ja lisätä haavoittuvuutta, sillä seksiä myyvät siirtolaiset pelkäävät käännyttämistä ja maahantulokieltoa.

Selvityksessä suositellaan esitutkintaviranomaisten kouluttamista ja tietoisuuden lisäämistä harkinta-ajoista. Lisäksi suositellaan ulkomaalaislain seksuaalipalveluiden myyntiepäilyyn liittyvän käännyttämisperusteen poistamista. Parantamalla ihmiskaupan tunnistamista voidaan edistää uhrien oikeuksia ja rikosvastuun toteutumista.

Suosituksia voidaan toimeenpanna erityisesti koulutuksen ja ohjeistuksen kautta sekä mahdollisuuksien mukaan myös tarkastelemalla mahdollisia lainmuutostarpeita.

53. Selvitetään, miten epäilyä seksuaalipalvelujen myynnistä sovelletaan ulkomaa-laislain käännättämisen perusteena (148 § 1 momentti 6 kohta) ja arvioidaan selvityksen perusteella mahdolliset lainmuutostarpeet ja käytäntöjen kehittä-mistarpeet. Vastuutaho: sisäministeriö. Aikataulu 2022, rahoitus SM 25000 eu-roa

Yhdistetty toimenpiteeseen 52. Hanke on valmistunut keväällä 2023.

54. Kehitetään yhteisiä toimintamalleja, ml. tilastojen pohjalla käytettävät määritel-mät, valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattorin johdolla yh-teistyössä Tilastokeskuksen ja muiden tietoa keräävien viranomaisten kanssa. Tilastokeskus koordinoitusti kokoaa yhteismitallisen tiedon. Koordinaatio tu-kee Tilastokeskusta tiedon kokoamisessa. Vastuutaho: Tilastokeskus yhteis-työssä ihmiskaupan vastaisen työn koordinaation, ulkoministeriön ja muiden toimivaltaisten ministeriöiden kanssa. Aikataulu 2021–2023

Ulkoministeriö on koonnut Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten täytäntöön-panoa koskevassa määräaikaissäraportoinnissa pyydettyjä tilastotietoja. Koonti toimi-tettiin Tilastokeskukselle, joka sen pohjalta arvioi oikeustilastoinnin ottamista vastuul-leen. Yhteismitallinen ja kokonaisvaltaisen tilastoinnin toteutuminen edellyttäisi ny-kyistä enemmän sekä henkilö- että taloudellisia resursseja.

Koordinaattorin johdolla on sovittu, että tietopyyntöjä laatiessa ulkoministeriö identi-fioi tilastojen toimittajatahot. Sisäministeriö huolehtii tiedon luotettavuudesta ja ver-tailukelpoisuudesta omalta osaltaan. Poliisihallitus edistää tilastoinnin kehittämistä Patjan osalta.

On sovittu, että Tilastokeskuksesta annetaan kyselyihin rikostilastot, joita Ihmiskau-pan uhrien auttamisjärjestelmän tiedot ihmiskaupan uhreista tarvittaessa täydentä-vät.

55. Kehitetään Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tilastotietokantaa niin, että siihen lisätään tilastointityökalu. Tilastointityökalun on oltava sellainen, että se pystyy mukautumaan STM:n lakihankkeen ehdotuksiin. Vastuutaho: si-säministeriö, Maahanmuuttovirasto, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Aikataulu 2021–2023, rahoitus SM 50000 euroa

Auttamisjärjestelmä on saanut Sisäisen turvallisuuden rahastosta hankeavustusta TILDA – Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän digitaaliset työkalut ja tilastointi – hankkeeseen, jossa on tarkoitus kehittää auttamisjärjestelmän asiankäsittelyjärjes-telmää ja tilastointia. Hanke kestää 18 kuukautta ja se on alkanut keväällä 2023.

Lopuksi

Panostukset ihmiskaupan torjumiseksi näyttävät tuottavan tulosta. Tapauksia tulee ilmi yhä enemmän, uhreja tunnustetaan ja heitä ohjataan avun piiriin enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Viranomaisten osaaminen ja toimintaedellytykset ovat parantuneet. Yhteistyö on selvästi kehittynyt. Asia on kuitenkin yhä ajankohtaisempi. Tärkeyttä korostavat mm. kansainväliset kehityskulut ja työperusteisen maahanmuuton kasvu.

Hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus siitä, että ihmiskauppaa ehkäistään poikkihallinnollisesti ja kokonaisvaltaisesti. Hallitusohjelman kirjauksen toimeenpaneminen edellyttää sen arviointia, miten ihmiskaupan vastaista työtä jatketaan.

Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma on ollut keskeinen työkalu, jonka avulla ministeriöt ja alainen hallinto ovat osallistuneet ihmiskaupan vastaiseen työhön ja jonka kautta on tehostettu laaja-alaisesti ihmiskaupparikollisuuden torjuntaa. Toimintaohjelman hankkeiden avulla ihmiskaupan vastaista työtä on saatu ulotettua myös käytännön operatiiviselle tasolle esimerkiksi poliisissa, työsuojeluviranomaisessa, maahanmuuttohallinnossa sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma samoin kuin sen valmistelua ja seuranta varten asetetut rakenteet, ts. oikeusministeriöön sijoitettu valtioneuvostotasoinen koordinaatio sekä työ- ja ohjausryhmät, ovat varmistaneet myös uusiin esille nousseisiin haasteisiin vastaamisen, kuten sijaishuoltopaikastaan luvottomasti poistuneiden (hatkanneiden) lasten ja nuorten riskin joutua ihmiskaupan uhriksi. Nämä rakenteet ovat mahdollistaneet ihmiskaupan vastaisen työn sisällyttämisen laajemmin myös esimerkiksi harmaan talouden, talousrikollisuuden, järjestäytyneen rikollisuuden, nuorisoriikollisuuden ja muun väkivallan vastaiseen työhön valtioneuvostossa. Tämä on lisännyt ihmiskaupan vastaisen työn vaikuttavuutta. Suomi on saanut ihmiskaupan vastaisesta työstään myös runsaasti myönteistä kansainvälistä huomiota.

Suomi on toimintaohjelmakauden aikana tehnyt myös aktiivista kansainvälistä yhteistyötä ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Kesäkuussa 2022 Pohjoismaiden oikeusministerit päättivät Suomen aloitteesta perustaa pohjoismaisen työryhmän tiivistämään rajat ylittävää yhteistyötä ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Työryhmän tehtävänä on vaihtaa tietoa ja hyviä kokemuksia ihmiskaupan vastaisesta työstä, suunnitella ihmiskaupan vastaista rajat ylittävää yhteistyötä sekä tukea operatiivisia toimijoita. Suomen aloitteesta tullaan lisäksi perustamaan pohjoismaainen poliisiverkosto, johon on kutsuttu myös syyttäjädustus.

Osa toimintaohjelman toimenpiteistä on tarjonnut ajantasaista tietoa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta ihmiskaupasta Suomessa. Näiden myötä on tunnustettu, että erityisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa vaatisi entistä tehokkaampia toimia, jotta rikosvastuu toteutuisi ja uhreja suojeltaisiin. Hallitusohjelman tavoitetta parantaa rikosten uhreina olevien lasten suojelua voitaisiin nykyistä vahvemmin tukea myös tehostamalla ihmiskaupan vastaista työtä. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa kytkeytyy rikoksiin pakottamisen näkökulmasta myös hallituksen tavoitteeseen torjua nuoriso- ja jengirikollisuutta. Myös verkkovälitteinen seksuaaliväkivalta on kasvava haaste.

Osana Suomen Itämeren maiden neuvoston (CBSS) puheenjohtajuutta (2023 – 2024) oikeusministeriö on syyskuun 2023 alussa käynnistänyt valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattorin johdolla toteutettavan hankkeen, jossa kootaan yhteen kansainvälisen asiantuntija- ja tutkimustiedon sekä asiakastyön kokemuksen kautta tunnistettuja parhaita käytäntöjä lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan torjumiseksi sekä uhrien auttamiseksi. Näitä tunnistettuja parhaita käytäntöjä jaetaan Itämeren maiden käyttöön. Kyseisestä hankkeesta saattaa nousta esiin tarpeita vahvistaa erityisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ihmiskaupan vastaisia toimia myös kansallisesti.

Ihmiskaupan vastaista työtä tulee kehittää tietopohjaisesti. Aiheesta on tehty toimintaohjelmakaudella lukuisia selvityksiä, jotka on lueteltu tämän raportin lopussa. Tutkimusperustaiset suositukset tulisi pyrkiä huomioimaan jatkotyötä suunniteltaessa.

Lisäksi Suomen ihmiskaupan vastaisten toimien tulisi pyrkiä vastaamaan kansainvälisiltä ihmisoikeusvalvontaelimiltä saatuihin suosituksiin. Suomi on saanut lukuisilta sopimusvalvontaelimiltä (mm. YK:n kidutuksen vastainen komitea, lasten oikeuksien komitea ja Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea sekä ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä) ihmiskauppaa koskevia suosituksia. Suosituksissa Suomen huomiota on kiireellisesti kiinnitetty ihmiskaupan torjuntaan ja ehkäisemiseen, lapsikauppaan, uhrien tunnistamiseen, avustamiseen ja suojeluun moniammatillinen lähestymistapa huomioiden, asuinpalveluihin, kattavan ja luotettavan tiedon keräämiseen ja sen jakamiseen sekä erilaiseen ja eritasoiseen koulutukseen, erityisesti ammattihenkilöstön, ml. poliisin ja rajaviranomaisten jatkuvaan kouluttamiseen.

Apulaisoikeuskansleri on poliisin ja syyttäjien menettelyä sekä ihmiskaupan tutkintaa koskevassa ratkaisussaan antanut huomautuksia koskien esitutkinnan aiheettomia ja lainvastaisia viivästyksiä, sekä kiinnittänyt poliisin huomiota esitutkinnan toimittamiseen liittyvään lainsäädäntöön ja menettelyihin.

Ihmiskaupan vastaisen työn painopisteen tulee jatkossa olla erityisesti ennaltaehkäisyssä. Hyväksikäyttöön on helpompi puuttua, kun sitä ei ole päästetty juurtumaan yhteiskunnan rakenteisiin. Ennaltaehkäisy on tärkeää myös viranomaisten, kuten poliisin, resurssien tehokkaan kohdentamisen näkökulmasta.

Moniviranomaisyhteistyö ja sen toimintaedellytysten vahvistaminen ovat keskeisiä työn onnistumisen kannalta. Osana tätä viranomaisten yhteiseen kouluttamiseen ja tietojenvaihdon kehittämiseen tulisi määrätietoisesti panostaa. Myös tilastointia tulee kehittää edelleen. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toteuttama Tilda-hanke pyrkii vastaamaan tähän kehittämistarpeeseen.

Selvityksissä Suomessa ja kansainvälisesti sekä ihmiskaupan uhrien kanssa tehtävässä käytännön työssä on todettu, että ihmiskaupan tehokkaan ilmitulon ja uhrien auttamisen kannalta monisektorinen yhteistyö eri viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä on välttämätöntä. Esimerkiksi järjestöjen matalan kynnyksen palveluiden merkitys ihmiskaupan ilmitulolle on tunnustettu laajalti. Useat poliisilaitokset sekä Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ovat todenneet, että suurin osa Suomessa tapahtuneista ihmiskauppa- ja lähirikostapauksista on viime vuosina tullut heidän tietoonsa Rikosuhripäivystyksen matalan kynnyksen erityistukipalvelun kautta. Kolmannen sektorin palveluiden laatu ja jatkuvuus ovat vaarassa, mikäli rahoituspohjaa ei vahvisteta. Pysyvän rahoituksen riittämättömyys heikentää myös rikosvastuun toteutumista.

Toimintaohjelman toimenpiteistä ihmiskaupan uhrien kansallisen ohjaus- ja tunnistamismekanismin luominen on parhaillaan käynnissä oikeusministeriössä. Hankkeen valmistuttua sen jalkauttamiseen osaksi käytännön toimijoiden työtä tulee panostaa. Erityisen tärkeää jatkossa on kehittää ihmiskaupan vastaista työtä paikallisella tasolla. Hyvinvointialueilla työtä voitaisiin keskittää esimerkiksi väkivallan vastaisen työn rakenteisiin.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, Neliapilajärjestöistä Rikosuhripäivystys, Pro-tukipiste ja Monikanaiset sekä kansallisena ihmiskaupparaportoijana toimiva yhdenvertaisuusvaltuutettu ovat tuoneet esiin, etteivät tarjolla olevat asumispalvelut kaikissa ihmiskaupan uhrien tilanteissa näytä tällä hetkellä riittävilä. Ihmiskaupan uhrin näkökulmasta asumispalvelujen riittämättömyys voi asiantuntijoiden mukaan johtaa siihen, etteivät ihmiskaupan tai hyväksikäytön uhrit hyväksikäyttäjästään ja hänen tarjoamastaan asumisesta riippuvaisina uskalla hakea apua ja irtautua tilanteesta. Riskiksi on tunnistettu myös se, että hyväksikäytöstä irtautuneet uhrit voivat riittämättömien asumispalveluiden seurauksesta päätyä uudelleen hyväksikäytön kohteiksi joko saman hyväksikäyttäjän tai eri hyväksikäyttäjän luokse.

Työperäisen hyväksikäytön vastaisen toimenpideohjelman valmistelu TEM:n johdolla on saatu päätöksen vuoden 2023 lopussa. Hankkeen ohjausryhmä tulee seuraamaan ohjelman toimeenpanoa läpi hallituskauden. Tämän ohella on syytä seurata työperäistä ihmiskauppaa ajassa muuntautuvana ilmiönä ja tarvittaessa ryhtyä lisätoimiin. Erityisesti alustalous, ns. pakkoyrittäjäisyys, lainvastaiset ja haavoittuvuutta lisäävät rekrytointimaksut ja työntekijöiden ihmisarvoa loukkaavat majoitusolosuhteet vaikuttavat teemoilta, jotka kaipaavat jatkossakin lisähuomiota. Samoin yritys vastuun toteutuminen sekä työn perässä maahan tulevien maahan asettautumisen tuki, kielikoulutus ja yhteiskuntaorientaatio ovat kysymyksiä, jotka tarvitsevat edelleen lisätoimia.

Työperäisen hyväksikäytön ohella muut ihmiskaupan muodot tulee ottaa huomioon. Erityistä huomiota vaativia ilmiöitä vaikuttaisivat olevan muun muassa rikoksiin pakottaminen, ihmiskaupan suhde jengi- ja nuorisorikollisuuteen sekä ihmiskaupan sukupuolittunut luonne, joista pakkoavioliitot ovat yksi esimerkki. Seksuaaliseen hyväksikäytön torjuntaan tulisi panostaa ja tässä tulisi huomioida yhä nuoremmat ikäryhmät. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikossäännöksen soveltamista tulisi pyrkiä tehostamaan. Huomiota tulisi kiinnittää enemmän myös marginaalissa oleviin ihmisiin, kuten päihteiden käyttäjiin, ml. etuuspetoksiin pakottaminen uuden tyyppisenä ihmiskaupan muotona. Myös verkkovälitteinen hyväksikäyttö vaatii huomiota.

Oikeusministeriön hallinnonalalla ajankohtaisia oikeusavun saatavuuden sekä laadun haasteita tulee tarkastella. Koko rikosprosessiketjun toimintaedellytysten turvaaminen on keskeistä rikosvastuun toteutumisen kannalta. Tutkimuksen perusteella käytännön ongelmia rikosten ilmitulolle ja uhrien auttamiselle aiheuttaa muun muassa rikoksen uhrin tietämättömyys oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan saada apua sekä mahdollinen epäluottamus viranomaisia kohtaan. Uhriliittisen ohjelman on tarkoitus vastata näihin haasteisiin.

Oikeusministeriössä on käynnissä useita hankkeita liittyen rikosprosessin sujuvoittamiseen. Osana näitä toimia tullaan selvittämään mahdollisuutta lainsäädäntömuutokselle, jonka nojalla erityisen suojelun tarpeessa oleviin asianomistajiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet ja

tutkinnan johto on mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille. Asiantuntevan ja yhdenvertaisen oikeusavun saatavuuteen tulee kiinnittää myös jatkossa huomiota.

Lisäksi hallitusohjelmassa on kirjaukset työelämässä tapahtuvan hyväksikäytön rangaistavuuden korottamisesta ja oikeushenkilön rangaistusvastuun alan laajentamisesta. Parhailaan neuvoteltavana olevan ihmiskauppadirektiivin toimeenpanoon tulee kansallisesti panostaa samoin kuin Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmän GRETA:n antamien suositusten toimeenpanoon.

STM:n hallinnonalalla keskeistä olisi ihmiskaupan vastaisen työn vieminen osaksi hyvinvointialueiden väkivallan vastaista työtä (mm. väkivaltatyön alueellinen koordinaatio, keskitetyt ja hyväksikäytön uhrien tilanteisiin erikoistuneet sote-toimijat) sekä huomion kiinnittäminen asumispalveluihin, josta GRETA on antanut Suomelle suosituksia. Jatkossa kasvavia ihmiskauppariskejä saattaa esiintyä myös hoivatyössä.

Työsuojelun näkökulmasta moniviranomaisyhteistyön edellytysten vahvistaminen ja riittävien valvontaresurssin varmistaminen ovat keskeisiä onnistumisen edellytyksiä. Voimavaroja tulisi kohdentaa erityisesti vähimmäistyöehtojen valvontaan. Myös monikieliseen viranomaispalveluun työsuojelussa tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Tärkeää on jatkossa myös rikosvastuun toteutumisen tehostamiseksi huolehtia siitä, että työsuojelun juristiresurssi on turvattu.

Sisäministeriön hallinnonalalla poliisin valtakunnallinen ihmiskauppatutkintaryhmä edustaa parasta osaamista, jota tulee laajentaa kaikkiin poliisilaitoksiin. Myös tiivis valtakunnallinen yhteistyö KRP:n IHKA-Lama-toiminnon ja Rajavartiolaitoksen kanssa on olennaista ilmiötiedon ja kokonaiskuvan saamisessa. Hallitusohjelmakirjaus edellyttää sitä, että poliisin toimintaedellytykset ihmiskaupparikollisuuden torjunnassa koko maassa turvataan.

Maahanmuuton näkökulmasta toimintaohjelman aikana on teetetty edellä mainitut tutkimukset, joiden antamat suositukset olisi hyvä huomioida jatkotyötä suunniteltaessa. Toimintaohjelman toimeenpanokauden aikana kokemus on ollut, että uudelleen uhriksi joutumista ei tunnisteta tai huomioida riittävästi Maahanmuuttoviraston toiminnassa. Samoin haasteita näyttää edelleen olevan hakemusten käsittelyn kestossa ja haavoittuvuuksien tunnistamisessa. Ihmiskaupan ilmitulon ja rikosvastuun tehokkaan toteutumisen vuoksi olisi keskeistä arvioida myös lainsäädäntömuutostarpeet esimerkiksi ihmiskaupan uhrin tilapäisen uhriluvan sekä työnantajan moitittavan menettelyn perusteella myönnettävän oleskeluluvan osalta.

OKM:n hallinnonalalla erityisesti tilauskoulutus on esimerkki toiminnasta, johon saattaa liittyä ihmiskauppariskejä. Lapsia ja nuoria kohtaaville ammattilaisille tulee myös jatkossa tarjota koulutusta ja työkaluja ilmiön tunnistamiseen ja mahdollisten ihmiskaupan tai lähirikosten uhrien ohjaamiseen palveluihin.

Ylipäätään ihmiskaupan vastainen työ vaatii laajaa yhteiskunnan sitoutumista, tavoitteellista työskentelyä ja jonkin verran lisäresursseja. Ihmiskaupan vastainen työ edistää kaikkien turvallisuutta, hyvinvointia ja tasavertaisuutta, ehkäisee verotulojen kaventumista sekä turvaa laillisesti toimivien yritysten kilpailumahdollisuuksia ja oikeudenmukaisia työmarkkinoita.

Liite ihmiskaupan vastaisen työn toimintaohjelman toimeenpanoraporttiin: tuotetut selvitykset, tutkimukset ja muut materiaalit

Tehdyt selvitykset ja tutkimukset

Ulkomaalaisten työntekijöiden asumisolosuhteiden seurannan ja valvonnan kehittämistyöryhmän loppuraportti: [Ulkomaalaisten työntekijöiden majoittaminen ja sen valvonta - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Moniviranomaistoiminnan suunnitelmallinen johtamista tukevien toimintamallien luominen poliisille -hanke: <https://polamk.fi/moniviranomaistoiminnan-suunnitelmallista-johtamista-tukevien-toimintamallien-luominen-poliisille>

- ”Matalat kynnykset on helpointa ylittää”: työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunta moniviranomaistoiminnassa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/754541>
- Katsaus työperäisen ihmiskaupan vastaisen toiminnan kehitykseen Suomessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-409-2>
- Selvitys tietojenvaihdon ja analyysitoiminnan katvealueista työperäisen maahanmuuton valvonnan moniviranomaisyhteistyössä: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021110954521>

Hyväksikäytöstä reiluun työelämään. Selvitys ulkomaalaistaustaisten ihmiskaupan uhrien työllisyyspalveluiden järjestämisestä Suomessa: [Report Series № 96a: Hyväksikäytöstä reiluun työelämään. Selvitys ulkomaalaistaustaisten ihmiskaupan uhrien työllisyyspalveluiden järjestämisestä Suomessa | Heuni](#)

THL:n selvitys ihmiskaupan uhrien turvallisesta ja tuetusta asumisesta: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-755-5>

Selvitys Rikosuhripäivystyksen asiakkuudessa olevien seksuaaliväkivaltaa kokeneiden ihmiskaupan uhrien tapauksista ja tilanteista: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-771-9>

Selvitys seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikossäännöksen soveltamiskäytännöstä: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-952-0>

Selvitys ihmiskauppaa ja sen lähirikoksia koskevien säännösten soveltamiskäytännöstä: [Ihmiskauppa ja sen lähirikokset : Säännösten soveltamiskäytäntö \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Selvitys ihmiskaupan uhrien rankaisemattomuusperiaatteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-386-5>

Selvitys: [Ihmiskaupan uhrien oleskelulupakäytäntö \(syrjinta.fi\)](#)

Selvitys ihmiskaupan uhreille annettavista harkinta-ajoista ja seksuaalipalvelujen myynnistä käännättämisen perusteena: [Selvitys ihmiskaupan uhreille annettavista harkinta-](#)

[ajoista ja seksuaalipalvelujen myynnistä käännättämisen perusteena \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Rikosprosessin tehostamista selvittäneen työryhmän mietintö: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163927>

Toteutetut koulutukset ja materiaalit

Valtionhallinnolle suunnattu ihmiskaupan torjunnan verkkokurssi: <https://www.eop-piva.fi/koulutukset/ihmiskauppa-suomessa/>

Ihmiskaupan tunnistaminen turvallisuus- ja rikosseuraamusalalla - Laurea-ammattikorkeakoulu: [Ihmiskaupan tunnistaminen turvallisuus- ja rikosseuraamusalalla - Laurea-ammattikorkeakoulu](#)

Traficom:n tietoisuuskoulutus ilmailun parissa työskenteleville toimijoille ihmiskaupan tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi: [Tietoisuuskoulutus ihmiskaupan tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi ilmailun parissa työskenteleville | Traficom](#)

THL:n verkkokoulu: [Verkkokoulutus ihmiskaupasta ja ihmiskaupan uhrien auttamista sote-alan ammattilaisille - THL](#)

IKUT – Ihmiskaupan uhrien työelämätaitojen ja -valmiuksien kehittäminen –hankkeen materiaalit: <https://ihmiskauppa.fi/ihmiskauppa/hankkeet/ikut-hanke/>

IKUT-hanke, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ja SAK:n työmarkkinajärjestöissä toimiville sekä luottamushenkilöille kohdistettu työvoiman hyväksikäyttöä ja pakkotyötä koskevan koulutus suomeksi ja englanniksi: [Opi lisää aiheesta työperäinen hyväksikäyttö - Työelämän pelisäännöt \(tyoelamanpelisaannot.fi\)](#)

Heunin Työperäinen hyväksikäyttö ja julkiset hankinnat –opas: [Työperäinen hyväksikäyttö ja julkiset hankinnat. Opas riskien huomioimiseen Suomessa | Heuni](#)